

DZIENNIK USTAW RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Warszawa, dnia 10 kwietnia 2024 r.

Poz. 537

OBWIESZCZENIE PREZESA RADY MINISTRÓW

z dnia 13 marca 2024 r.

w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie sporządzania audytów krajobrazowych

1. Na podstawie art. 16 ust. 3 ustawy z dnia 20 lipca 2000 r. o ogłaszaniu aktów normatywnych i niektórych innych aktów prawnych (Dz. U. z 2019 r. poz. 1461) ogłasza się w załączniku do niniejszego obwieszczenia jednolity tekst rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 11 stycznia 2019 r. w sprawie sporządzania audytów krajobrazowych (Dz. U. poz. 394), z uwzględnieniem zmian wprowadzonych rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 19 października 2022 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie sporządzania audytów krajobrazowych (Dz. U. poz. 2308).

2. Podany w załączniku do niniejszego obwieszczenia tekst jednolity rozporządzenia nie obejmuje § 2 i § 3 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 19 października 2022 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie sporządzania audytów krajobrazowych (Dz. U. poz. 2308), które stanowią:

„§ 2. Do projektów audytów krajobrazowych, w odniesieniu do których przed dniem wejścia w życie niniejszego rozporządzenia wystąpiono o opinie, o których mowa w art. 38b ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, stosuje się przepisy dotychczasowe.

§ 3. Rozporządzenie wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia.”.

Prezes Rady Ministrów: *D. Tusk*

Załącznik do obwieszczenia Prezesa Rady Ministrów
z dnia 13 marca 2024 r. (Dz. U. poz. 537)

ROZPORZĄDZENIE RADY MINISTRÓW

z dnia 11 stycznia 2019 r.

w sprawie sporządzania audytów krajobrazowych

Na podstawie art. 38a ust. 6 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2023 r. poz. 977, z późn. zm.¹⁾) zarządza się, co następuje:

§ 1. Rozporządzenie określa:

- 1) stosowaną przy sporządzaniu audytów krajobrazowych klasyfikację krajobrazów opracowaną w oparciu w szczególności o takie kryteria jak charakter dominujących w krajobrazie czynników, rzeźba terenu i pokrycie terenu;
- 2) sposób oceny zidentyfikowanych krajobrazów oraz wskazywania krajobrazów priorytetowych;
- 3) sposób uwzględnienia w audycie krajobrazowym obiektów, w tym krajobrazów, wpisanych na listę Światowego Dziedzictwa UNESCO, obszarów Sieci Rezerwatów Biosfery UNESCO (MaB), parków narodowych, rezerwatów i innych form ochrony przyrody wskazanych w art. 6 ust. 1 pkt 1–9 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2023 r. poz. 1336, 1688 i 1890), obiektów wskazanych w art. 6 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022 r. poz. 840 oraz z 2023 r. poz. 951, 1688 i 1904);
- 4) szczegółowy zakres i metodologię audytu krajobrazowego.

§ 2. 1. Audyt krajobrazowy obejmuje następujące po sobie etapy:

- 1) identyfikację krajobrazów, której dokonuje się zgodnie z wytycznymi określonymi w załączniku nr 1 do rozporządzenia, oraz klasyfikację krajobrazów określoną w załączniku nr 2 do rozporządzenia;
- 2) charakterystykę zidentyfikowanych krajobrazów, której dokonuje się zgodnie z metodyką określoną w załączniku nr 3 do rozporządzenia;
- 3) ocenę zidentyfikowanych krajobrazów, której dokonuje się zgodnie ze sposobem określonym w załączniku nr 4 do rozporządzenia;
- 4) wskazanie krajobrazów priorytetowych, którego dokonuje się zgodnie ze sposobem określonym w załączniku nr 5 do rozporządzenia;
- 5) wskazanie zagrożeń dla możliwości zachowania wartości krajobrazów priorytetowych oraz wartości krajobrazów w obrębie obszarów lub obiektów, o których mowa w art. 38a ust. 3 pkt 2 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, zwanej dalej „ustawą”, które określa załącznik nr 6 do rozporządzenia;
- 6) sformułowanie rekomendacji i wniosków dotyczących kształtowania i ochrony krajobrazów priorytetowych oraz krajobrazów w obrębie obszarów lub obiektów, o których mowa w art. 38a ust. 3 pkt 2 ustawy, które opracowuje się zgodnie z wytycznymi określonymi w załączniku nr 7 do rozporządzenia;
- 7) określenie lokalnych form architektonicznych zabudowy dla krajobrazów priorytetowych, którego dokonuje się zgodnie z wytycznymi określonymi w załączniku nr 8 do rozporządzenia.

2. Sporządzenie drugiego i następnego audytu krajobrazowego rozpoczyna się od charakterystyki zidentyfikowanych krajobrazów w poprzedzającym audycie, która jest podstawą do weryfikacji przebiegu granic tych krajobrazów i zmiany ich klasyfikacji typologicznej.

¹⁾ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2023 r. poz. 1506, 1597, 1688, 1890, 2029 i 2739.

§ 3. Uwzględnienie obiektów, w tym krajobrazów, wpisanych na listę Światowego Dziedzictwa UNESCO, obszarów Sieci Rezerwatów Biosfery UNESCO (MaB), parków narodowych, rezerwatów i innych form ochrony przyrody wskazanych w art. 6 ust. 1 pkt 1–9 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody, obiektów wskazanych w art. 6 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, następuje:

- 1) w charakterystyce zidentyfikowanych krajobrazów, o której mowa w § 2 ust. 1 pkt 2;
- 2) w ocenie zidentyfikowanych krajobrazów, o której mowa w § 2 ust. 1 pkt 3;
- 3) przez zawarcie w wykazie, o którym mowa w § 4 ust. 1 pkt 1 lit. f.

§ 4. 1. Audyt krajobrazowy składa się z:

- 1) części opisowej i tabelarycznej zawierającej:
  - a) informacje ogólne o położeniu obszaru województwa, dla którego audyt krajobrazowy jest sporządzany,
  - b) zestawienie zidentyfikowanych krajobrazów oraz ich klasyfikację,
  - c) charakterystykę zidentyfikowanych krajobrazów,
  - d) ocenę zidentyfikowanych krajobrazów,
  - e) wykaz krajobrazów priorytetowych,
  - f) wykaz obszarów lub obiektów, o których mowa w art. 38a ust. 3 pkt 2 ustawy,
  - g) zestawienie zagrożeń dla możliwości zachowania wartości krajobrazów priorytetowych oraz wartości krajobrazów w obrębie obszarów i obiektów, o których mowa w art. 38a ust. 3 pkt 2 ustawy,
  - h) wykaz rekomendacji i wniosków dotyczących kształtowania i ochrony krajobrazów priorytetowych oraz krajobrazów w obrębie obszarów lub obiektów, o których mowa w art. 38a ust. 3 pkt 2 ustawy,
  - i) katalog lokalnych form architektonicznych zabudowy dla krajobrazów priorytetowych;
- 2) części graficznej zawierającej mapy sporządzone we właściwym układzie współrzędnych państwowego systemu odniesień przestrzennych, o którym mowa w przepisach wydanych na podstawie art. 3 ust. 5 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. – Prawo geodezyjne i kartograficzne (Dz. U. z 2023 r. poz. 1752, 1615, 1688 i 1762):
  - a) mapę zidentyfikowanych krajobrazów,
  - b) mapę obszarów lub obiektów, o których mowa w art. 38a ust. 3 pkt 2 ustawy,
  - c) mapę przedstawiającą lokalizację krajobrazów priorytetowych,
  - d) mapy, o których mowa w pkt 2 ppkt 3–5 załącznika nr 7 do rozporządzenia,
  - e) mapy, o których mowa w pkt 1 załącznika nr 8 do rozporządzenia;
- 3) (uchylony).²⁾

2. Mapy, o których mowa w ust. 1 pkt 2 lit. a–d, sporządza się w skali 1:50 000, a mapy, o których mowa w ust. 1 pkt 2 lit. e, sporządza się w skali 1:2000.

3.³⁾ Dokumentacja audytu krajobrazowego zawiera w szczególności:

- 1) opis przyjętych metodyk oraz wykorzystanych źródeł danych;
- 2) opis przebiegu przeprowadzonych konsultacji społecznych oraz zestawienie nieuwzględnionych uwag zgłoszonych do projektu audytu krajobrazowego i stanowisko wobec tych uwag;
- 3) informacje o badaniach ankietowych, jeżeli takie badania przeprowadzono;
- 4) dane przestrzenne map, o których mowa w ust. 1 pkt 2, które powinny być zapisane w formatach SHP i GML;
- 5) zestawienia tabelaryczne dla danych, o których mowa w ust. 1 pkt 1 lit. b–g.

²⁾ Przez § 1 pkt 1 lit. a rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 19 października 2022 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie sporządzania audytów krajobrazowych (Dz. U. poz. 2308), które weszło w życie z dniem 29 listopada 2022 r.

³⁾ Dodany przez § 1 pkt 1 lit. b rozporządzenia, o którym mowa w odnośniku 2.

4.³⁾ Dokumentację audytu krajobrazowego udostępnia się w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie podmiotowej zarządu województwa wraz z wyłożeniem projektu audytu do publicznego wglądu, a w przypadku wprowadzenia zmian w tej dokumentacji – także po uchwaleniu audytu przez sejmik województwa.

§ 5. Rozporządzenie wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia⁴⁾.

---

⁴⁾ Rozporządzenie zostało ogłoszone w dniu 28 lutego 2019 r.

Załączniki do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 11 stycznia 2019 r. (Dz. U. z 2024 r. poz. 537)

Załącznik nr 1

WYTYCZNE DOTYCZĄCE IDENTYFIKACJI KRAJOBRAZÓW¹⁾

Wyznaczenie granic krajobrazów odbywa się w następujących etapach:

- 1) szczegółowa analiza pokrycia i użytkowania terenu w obrębie mezoregionu;
- 2) wstępny podział mezoregionu na krajobrazy, dokonany w sposób rozłączny i wyczerpujący, z uwzględnieniem:
  - a) jednolitości tła krajobrazowego²⁾,
  - b) typu rzeźby terenu, określonego zgodnie z załącznikiem nr 2,
  - c) zachowania powiązań funkcjonalnych lub widokowych między elementami krajobrazu,
  - d) powtarzalności struktury przestrzennej i fizjonomii w różnych częściach krajobrazu, z wyjątkiem krajobrazów unikatowych³⁾;
- 3) oznaczenie krajobrazów w formacie: AA-XXX.XX-YY, gdzie:
  - a) AA oznacza kod województwa, przypisany zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 15 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad prowadzenia, stosowania i udostępniania krajowego rejestru urzędowego podziału terytorialnego kraju oraz związanych z tym obowiązków organów administracji rządowej i jednostek samorządu terytorialnego (Dz. U. poz. 1031, z późn. zm.⁴⁾),
  - b) XXX.XX określa mezoregion fizycznogeograficzny,
  - c) YY określa kolejny krajobraz w obrębie mezoregionu w danym województwie;
- 4) wskazanie podtypu wydzielonych krajobrazów na podstawie klasyfikacji typologicznej krajobrazów określonej w załączniku nr 2;
- 5) weryfikacja granic krajobrazów, jeżeli taką potrzebę wykaże przeprowadzona klasyfikacja typologiczna.

---

¹⁾ Identyfikacja krajobrazu – proces wydzielania krajobrazów przez wyznaczenie ich granic, sklasyfikowanie pod względem typologicznym oraz nadanie im oznaczeń identyfikacyjnych.

²⁾ Tło krajobrazowe – rodzaj pokrycia lub użytkowania terenu, który dominuje powierzchniowo w obrębie krajobrazu i jednocześnie stanowi otoczenie większości pozostałych elementów przestrzennych krajobrazu.

³⁾ Krajobrazy unikatowe – krajobrazy, w których występują wyróżniające się na tle innych cenne atrybuty przestrzenne (przyrodnicze lub kulturowe), lub krajobrazy rzadko spotykane (jeden do kilku krajobrazów o danym podtypie) na obszarze województwa.

---

⁴⁾ Zmiany wymienionego rozporządzenia zostały ogłoszone w Dz. U. z 2000 r. poz. 161, z 2001 r. poz. 100 i 1840, z 2002 r. poz. 1459, z 2003 r. poz. 2022, z 2004 r. poz. 2535, z 2005 r. poz. 1706, z 2006 r. poz. 246 i 1577, z 2007 r. poz. 1386, z 2008 r. poz. 1358, z 2009 r. poz. 1559, z 2010 r. poz. 1727, z 2012 r. poz. 403 i 1389, z 2013 r. poz. 1585, z 2014 r. poz. 1829, z 2015 r. poz. 2266, z 2016 r. poz. 1916, z 2017 r. poz. 2248, z 2018 r. poz. 717, z 2019 r. poz. 339, z 2020 r. poz. 629 i 2260, z 2021 r. poz. 2434, z 2022 r. poz. 2769 oraz z 2024 r. poz. 46.

KLASYFIKACJA KRAJOBRAZÓW

1. Klasyfikacja krajobrazów obejmuje:

- 1) wskazanie typów rzeźby terenu określonych w pkt 2;
- 2) klasyfikację typologiczną krajobrazów bazującą na zróżnicowaniu pokrycia terenu i użytkowania terenu, traktowanego jako tło krajobrazowe, oraz charakterze dominujących w krajobrazie czynników, określoną w pkt 3.

2. Typy rzeźby terenu:

- A. Krajobrazy równinne – rozległe tereny płaskie lub prawie całkowicie poziome (nachylenie do 3°).
- B. Krajobrazy faliste – rozległe tereny charakteryzujące się łagodnymi, niewielkimi deniwelacjami terenu o względnych wysokościach do kilku metrów.
- C. Krajobrazy pagórkowate – obszary, na których występują wzniesienia o względnych wysokościach od kilku do kilkudziesięciu metrów, które wyodrębniają się w terenie wskutek izolacji przestrzennej i wyraźnego nachylenia stoku. Średnica wzniesień sięga do kilkuset metrów, stoki symetryczne lub asymetryczne, a wierzchołki mogą być mniej lub bardziej obłe.
- D. Krajobrazy wzgórzowe – obszary urozmaicone występowaniem form wypukłych terenu o wysokości względnej 100–300 m, które wyodrębniają się w terenie wskutek izolacji przestrzennej i wyraźnego nachylenia stoku. Średnica wzgórz wynosi minimum kilkaset metrów, a wierzchołki mogą być płaskie, obłe lub ostre.
- E. Krajobrazy górskie – obszary o wysokościach bezwzględnych od 500–1500 m n.p.m. i dużych deniwelacjach terenu.
- F. Krajobrazy wysokogórskie – obszary o wysokościach bezwzględnych powyżej 1500 m n.p.m. i dużych deniwelacjach terenu.
- G. Krajobrazy dolin – wydłużone, zwykle płaskodenne, ciągnące się na przestrzeni co najmniej kilku kilometrów obniżenia terenu.
- H. Krajobrazy obniżeń i kotlin – zwykle owalne lub okrągłe, rozległe obniżenia terenu, o średnicy co najmniej kilku kilometrów w otoczeniu obszarów pagórkowatych, wzgórzowych lub górskich.

3. Klasyfikacja typologiczna krajobrazów

GRUPA ¹⁾	TYP ²⁾	PODTYP ³⁾	CHARAKTERYSTYKA ⁴⁾
1	2	3	4
A. Krajobrazy przyrodnicze, kulturowo (zazwyczaj ekstensywnie) użytkowane, funkcjonujące głównie w wyniku działania procesów naturalnych,	1. Wód powierzchniowych	1a. Jeziora	Tłem krajobrazowym są duże tafle jezior i ich kompleksów (powyżej 100 ha), wraz z występującymi uroczyskami w postaci wysp i półwyspów.
		1b. Systemy wód płynących	Naturalne odcinki koryt dużych rzek (skalą przestrzenną odpowiadające geokompleksowi rangi uroczyska) lub ich systemy anastomozujące, wraz z wyspami, łachami piaszczystymi, nanosami mułowymi, a także tereny systematycznie zalewane wodami roztopowymi i powodziowymi.
	1c. Wody przejściowe	Wody przejściowe oznaczają wody powierzchniowe znajdujące się w ujściach rzek lub w pobliżu ujść rzek, które z uwagi na bliskość	

1) Nadrzędna kategoria systematyki krajobrazów wydzielona na podstawie skali aktualnego antropogenicznego przekształcenia terenu. Grupy A, B i C wskazują na przynależność krajobrazów do danej kategorii na podstawie kryterium strukturalno-procesowego (funkcjonalnego) służącego do uszeregowania krajobrazów wzdłuż umownego gradientu zastępowania naturalnych form i czynników kształtujących krajobraz przez formy i czynniki antropogeniczne.

2) Jednostka typologiczna wyróżniana na podstawie dominujących form pokrycia terenu. Podstawowa kategoria systematyki krajobrazów stosowana w procedurze delimitacji i identyfikacji krajobrazów.

3) Drugorzędna kategoria systematyczna krajobrazów, będąca wynikiem podziału typów, wyróżniana na podstawie różnic w strukturze przestrzennej oraz charakteru dominujących w krajobrazie czynników i funkcji.

4) W poszczególnych opisach charakterystyk podtypów w nawiasach podano rekomendowane minimalne wielkości powierzchni krajobrazów w danych podtypach. Ograniczenie to zostało wprowadzone celem zobrazowania skali, w jakiej dana powierzchnia powinna być rozpatrywana. Jednak, mając na uwadze różnorodność zagospodarowania terenu oraz rzeźbę terenu i ich wzajemne relacje, dopuszcza się możliwość wydzielenia krajobrazów o powierzchni mniejszej niż rekomendowana dla poszczególnych podtypów.

1	2	3	4
jedyne w różnym stopniu modyfikowanych przez działalność człowieka	2. Bagienno-łakowe – głównie bezleśne	2a. Z udziałem ekstensywnie użytkowanych łąk	<p>wód słonych wykazują częściowe zasolenie, pozostając w zasięgu znaczących wpływów wód słodkich, oraz morskie wody wewnętrzne w rozumieniu art. 4 ustawy z dnia 21 marca 1991 r. o obszarach morskich Rzeczypospolitej Polskiej i administracji morskiej (Dz. U. z 2023 r. poz. 960, 1688 i 2029), z wyłączeniem części Zatoki Gdańskiej zamkniętej linią podstawową morza terytorialnego oraz wód portów określonych od strony morza linią łączącą najdalej wysunięte w morze stałe urządzenia portowe, stanowiące integralną część systemu portowego.</p> <p>Krajobrazy przyrzeczne związane z dolinami dużych i średnich rzek, w których tło krajobrazowe tworzą zbiorowiska roślinne nieleśne, w szczególności ekstensywnie użytkowanych łąk z rzędu <i>Molinietalia caeruleae</i>, oraz torfowisk niskich i przejściowych (<i>Scheuchzeria-Caricetea nigrae</i>) i szuwarów lub turzycowisk (<i>Phragmitetalia</i>), a także łąki świeże (<i>Arrhenatheretalia elatioris</i>) oraz starorzeczka i inne obniżenia trwale lub czasowo wypelnione wodą. Stałym elementem (niewchodzącym do tła krajobrazowego) są różnej wielkości powierzchni wilgotnych zarośli i lasów łęgowych oraz olsów. Niewielkie powierzchniowo użytkowane rolniczo i sieć osadniczą należy traktować jako elementy przestrzenne krajobrazu.</p>
		2b. Z dominacją szuwarów i turzycowisk	<p>Tło krajobrazowe tworzą zbiorowiska roślinne nieleśne siedlisk wilgotnych i bagiennych, w szczególności szuwarów i turzycowisk (<i>Phragmitetalia</i>) oraz torfowisk niskich i przejściowych (<i>Scheuchzeria-Caricetea nigrae</i>) i ekstensywnie użytkowanych łąk (<i>Molinietalia caeruleae</i>) oraz obniżenia trwale lub czasowo wypelnione wodą. Stałym elementem (niewchodzącym do tła krajobrazowego) są różnej wielkości powierzchni wilgotnych zarośli oraz olsów. Niewielkie powierzchniowo użytkowane rolniczo i sieć osadniczą należy traktować jako elementy przestrzenne krajobrazu.</p>

1	2	3	4
		2c. Z udziałem nadmorskich łąk słonolubnych	Tło krajobrazowe tworzą zbiorowiska roślinne nieleśne siedlisk wilgotnych i bagiennych (<i>Scheuchzerio-Caricetea nigrae</i> , <i>Phragmitetalia</i> , <i>Molinietalia caeruleae</i>) z wyraźnym udziałem nadmorskich łąk słonolubnych (<i>Glauco-Puccinellietalia</i>) oraz inne obniżenia trwale lub czasowo wypelnione wodą, która może być słonawa. Stałym elementem (niewchodzącym do tła krajobrazowego) są różnej wielkości powierzchnie wilgotnych zarosli. Niewielkie powierzchnie użytkowane rolniczo i sieć osadniczą należy traktować jako elementy przestrzenne krajobrazu.
		2d. Z dominacją torfowisk niskich	Tło krajobrazowe tworzą zbiorowiska roślinne nieleśne siedlisk wilgotnych i bagiennych z dominacją torfowisk niskich (<i>Scheuchzerio-Caricetea nigrae</i>) i udziałem szuwarów i turzycowisk (<i>Phragmitetalia</i>) oraz zmiennowilgotnych ekstensywnie użytkowanych łąk (<i>Molinietalia caeruleae</i>) na rozległych równinach bagiennych. Stałym elementem (niewchodzącym do tła krajobrazowego) są różnej wielkości powierzchnie wilgotnych zarosli i lasów łągowych oraz olsów. Niewielkie powierzchnie użytkowane rolniczo i sieć osadniczą należy traktować jako elementy przestrzenne krajobrazu.
		2e. Z udziałem torfowisk wysokich	Krajobrazy zlokalizowane w obniżeniach i kotlinach, w których tło krajobrazowe tworzą zbiorowiska roślinne nieleśne siedlisk wilgotnych i bagiennych (<i>Scheuchzerio-Caricetea nigrae</i> , <i>Phragmitetalia</i> , <i>Molinietalia caeruleae</i>) w dowolnej kombinacji ilościowej, z udziałem torfowisk wysokich (<i>Oxycocco-Sphagnetalia</i>). Stałym elementem (niewchodzącym do tła krajobrazowego) są różnej wielkości powierzchnie wilgotnych zarosli i lasów. Niewielkie powierzchnie użytkowane rolniczo i sieć osadniczą należy traktować jako elementy przestrzenne krajobrazu.

1	2	3	4
3. Leśne	3a. Z przewagą siedlisk borowych	Tłto krajobrazowe tworzą lasy (o powierzchni powyżej 100 ha) o następujących typach siedliskowych ⁵⁾ : Bs, Bśw, Bw, BMśw, BMw, BMwyźw, BMwyźw, BWG, BGśw, BMGśw, BMGw oraz grunty leśne czasowo odlesione i drogi leśne (grunty leśne trwale niezalesione, w szczególności wody, zabudowania oraz grunty nieleśne w kompleksie lasów należy traktować jako elementy przestrzenne krajobrazu).	Tłto krajobrazowe tworzą lasy (o powierzchni powyżej 100 ha) o następujących typach siedliskowych ⁵⁾ : Lw, Lśw, LMw, LMśw, LMwyźw, LMwyźw, Lwyźw, Lwyźw, LGśw, LGw, LMGśw, LMGw oraz grunty leśne czasowo odlesione i drogi leśne (grunty leśne trwale niezalesione, np. w szczególności wody, zabudowania oraz grunty nieleśne w kompleksie lasów należy traktować jako elementy przestrzenne krajobrazu).
	3b. Z przewagą siedlisk lasowych	Tłto krajobrazowe tworzą lasy (o powierzchni powyżej 100 ha) o następujących typach siedliskowych ⁵⁾ : Bb, BMB, LMb, Ol, Lł, OlJ, OlJwyź, LłG, BGB, BMGb, OlJG oraz grunty leśne czasowo odlesione i drogi leśne (grunty leśne trwale niezalesione, w szczególności zabudowania, oraz grunty nieleśne w kompleksie lasów należy traktować jako elementy przestrzenne krajobrazu).	Tłto krajobrazowe tworzą lasy (o powierzchni powyżej 100 ha) o następujących typach siedliskowych lasu ⁵⁾ : Bb, BMB, LMb, Ol, Lł, OlJ, OlJwyź, LłG, BGB, BMGb, OlJG oraz grunty leśne czasowo odlesione i drogi leśne (grunty leśne trwale niezalesione, w szczególności zabudowania, oraz grunty nieleśne w kompleksie lasów należy traktować jako elementy przestrzenne krajobrazu).
	3c. Z przewagą siedlisk łągowych, bagiennych i olsowych	Tłto krajobrazowe tworzą lasy (o powierzchni powyżej 100 ha) o następujących typach siedliskowych lasu ⁵⁾ : Bb, BMB, LMb, Ol, Lł, OlJ, OlJwyź, LłG, BGB, BMGb, OlJG oraz grunty leśne czasowo odlesione i drogi leśne (grunty leśne trwale niezalesione, w szczególności zabudowania, oraz grunty nieleśne w kompleksie lasów należy traktować jako elementy przestrzenne krajobrazu).	Tłto krajobrazowe tworzą lasy (o powierzchni powyżej 100 ha) o następujących typach siedliskowych lasu ⁵⁾ : Bb, BMB, LMb, Ol, Lł, OlJ, OlJwyź, LłG, BGB, BMGb, OlJG oraz grunty leśne czasowo odlesione i drogi leśne (grunty leśne trwale niezalesione, w szczególności zabudowania, oraz grunty nieleśne w kompleksie lasów należy traktować jako elementy przestrzenne krajobrazu).

⁵⁾ Typy siedliskowe lasu:

- a) siedliska lasowe: las mieszany świeży (LMśw), las mieszany wilgotny (LMw), las świeży (Lśw), las mieszany wyżynny świeży (LMwyźw), las wyżynny świeży (Lwyźw), las mieszany wyżynny wilgotny (LMGśw), las górski świeży (LGśw), las mieszany górski wilgotny (LMGw), las górski wilgotny (LGw),
- b) siedliska borowe: bór suchy (Bs), bór świeży (Bśw), bór wilgotny (Bw), bór mieszany świeży (BMśw), bór mieszany wilgotny (BMw), bór mieszany wyżynny świeży (BMwyźw), bór mieszany wyżynny wilgotny (BMGśw), bór mieszany górski świeży (BMGśw), bór mieszany górski wilgotny (BMGw),
- c) siedliska łągowe, olsowe i bagienne: bór bagienny (Bb), bór mieszany bagienny (BMB), las mieszany bagienny (LMb), ols (Ol), las łągowy (Lł), ols łągowy (LłJ), las łągowy wyżynny (Lłwyź), ols jesionowy wyżynny (OlJwyź), las łągowy górski (LłG), bór górski bagienny (BGb), bór mieszany górski bagienny (BMGb), ols jesionowy górski (OlJG).

1	2	3	4
	4. Bezleśne: murawowe, piaszczyste i skalne	4a. Murawy i zarośla kserotermiczne oraz inne ciepłolubne	Tłło krajobrazowe w szczególności o charakterze mozaikowym (z udziałem lasów) na glebach lessowych lub nawapiennych. Murawy i zarośla kserotermiczne zajmują co najmniej 30 % powierzchni. Mniejsze kompleksy o podobnym charakterze mogą występować w obrębie krajobrazów z grupy B, typ 6 i 7. Należy je traktować jako złożone, lecz integralne elementy przestrzenne krajobrazu.
		4b. Wrzosowiska i murawy napiaskowe	Tłło krajobrazowe tworzą rozległe suche wrzosowiska lub murawy napiaskowe (o powierzchni powyżej 50 ha). Stałym elementem są kępy drzew i krzewów, które rozrastając się, stopniowo mogą doprowadzić do przekształcenia się podtypu 4b w jednostkę należącą do podtypu 3a.
		4c. Bezleśne wydmy śródlądowe oraz wydmy i plaże nadmorskie	Tłło krajobrazowe jest tworzone przez strefowy układ naturalnych zbiorowisk nieleśnych na plażach i wydmach oraz na odlesionych wydmach szarych. Krajobrazy tego typu graniczą lub nawet przenikają się z leśnymi krajobrazami borowymi w regionach przyziemnych.
		4d. Bezleśne skałki i murawy naskalne	Tłło krajobrazowe tworzą obszary na podłożu skalnym, ze słabo wykształconą pokrywą glebową, porośnięte w szczególności zbiorowiskami murawowymi i z obecnością skał i ostańców ze szczytkową pokrywą roślin wyższych. Niewielkie powierzchniowo użytkowane rolniczo i sieć osadniczą należy traktować jako elementy przestrzenne krajobrazu.
	5. Górskie ponad granicą lasu (naturalną lub antropogenicznie obniżoną)	5a. Połoniny	Tłłem krajobrazowym są zbiorowiska trawiaste na połogich stokach w Bieszczadach.
		5b. Hale wysokogórskie	Tłłem krajobrazowym są zbiorowiska nieleśne, najczęściej trawiaste, powyżej górnej granicy lasu i poniżej piętra niwalnego i subniwalnego.

1	2	3	4
		5c. Wysokogórskie nagie skały, piargi i śniegi	Tęm krajobrazowym są nagie skały – turnie, powyżej naturalnego zasięgu zbiorowisk roślin naczyniowych. Obejmuje najwyższe piętro roślinne w Tatrach.
B. Krajobrazy przyrodniczo-kulturowe ukształtowane w wyniku wspólnego działania procesów naturalnych oraz świadomych modyfikacji pokrycia terenu i struktury przestrzennej przez człowieka	6. Wiejskie	6a. Sztuczne zbiorniki wodne	Tęm krajobrazowym są kompleksy zbiorników, w szczególności stawów hodowlanych, zbiorników przeciwpowodziowych, retencyjnych, rekreacyjnych, z regulowanym przez człowieka poziomem wody, wraz z bezpośrednio z nimi związanymi obwałowaniami (groble) i systemami zasilania lub odwadniania.
		6b. Z przewagą wstęgowo ułożonych zespołów niewielkich pól ornych, łąk i pastwisk	Tęm krajobrazowym są grunty wykorzystywane rolniczo obecnie (grunty orne, łąki i pastwiska) lub w przeszłości (ugory i odłogi). Poszczególne pola mogą być zmiennej wielkości, ale ilościowo dominują działki ułożone równoległe o wydłużonym kształcie (stosunek dłuższego boku do krótszego najczęściej przekracza 15) i powierzchni najczęściej do 2 ha. W obrębie tak opisanego tła krajobrazowego mogą występować obszary zabudowane (wsie), charakteryzujące się różnym usytuowaniem, genezą, wielkością oraz typem morfologicznym, oraz mogą występować inne obiekty infrastruktury technicznej, np. energetyki wiatrowej. Udział innych form pokrycia terenu może być zmienny (lasy, nieużytki bagienne i inne).
		6c. Z przewagą mozaikowo rozmieszczonych użytków rolnych tworzących małe pola	Tęm krajobrazowym są grunty wykorzystywane rolniczo obecnie (grunty orne, łąki i pastwiska) lub w przeszłości (ugory i odłogi). Poszczególne pola mogą być różnej wielkości, ale ilościowo dominują działki ułożone mozaikowo („szachownica pól”) o kształcie zbliżonym do prostokąta i powierzchni najczęściej poniżej 3 ha. W obrębie tak opisanego tła krajobrazowego mogą występować obszary zabudowane (wsie), charakteryzujące się różnym usytuowaniem, genezą, wielkością oraz typem morfologicznym, a także różnym stopniem zwartości lub

1	2	3	4
		<p>6d. Z przewagą mozaikowo rozmieszczonych użytków rolnych tworzących pola średniej wielkości</p>	<p>rozproszenia, oraz mogą występować inne obiekty infrastruktury technicznej, np. energetyki wiatrowej. Udział innych form pokrycia terenu może być zmienny (lasy, nieużytki bagienne i inne, poza terenami zabudowanymi).</p> <p>Tłem krajobrazowym są grunty wykorzystywane rolniczo obecnie (grunty orne, łąki i pastwiska) lub w przeszłości (ugory i odłogi). Poszczególne pola mogą być różnej wielkości, ale ilościowo dominują działki ułożone mozaikowo („szachownica pół”) o kształcie zbliżonym do prostokąta i powierzchni najczęściej powyżej 3 ha i poniżej 30 ha. W obrębie tak opisanego tła krajobrazowego mogą występować obszary zabudowane (wsie), charakteryzujące się różnym usytuowaniem, genezą, wielkością oraz typem morfologicznym, a także różnym stopniem zwartości lub rozproszenia, oraz mogą występować inne obiekty infrastruktury technicznej, np. energetyki wiatrowej. Udział innych form pokrycia terenu może być zmienny (lasy, nieużytki bagienne i inne, poza terenami zabudowanymi).</p>
		<p>6e. Z przewagą wielkoobszarowych pól lub łąk i pastwisk</p>	<p>Tłem krajobrazowym są grunty wykorzystywane rolniczo obecnie (grunty orne, łąki i pastwiska) lub w przeszłości (ugory i odłogi). Poszczególne pola mogą być różnej wielkości, ale ilościowo dominują większe niż 30 ha. W obrębie tak opisanego tła krajobrazowego mogą występować obszary zabudowane o różnym charakterze i stopniu skupienia oraz mogą występować inne obiekty infrastruktury technicznej, np. energetyki wiatrowej. Udział innych form pokrycia terenu może być zmienny.</p>
		<p>6f. Z przewagą wielkoobszarowych sadów i plantacji</p>	<p>Tłem krajobrazowym są wielkopowierzchniowe sady lub plantacje roślin (o powierzchni powyżej 100 ha), w tym krzewów owocowych lub przemysłowych (mogą być podzielone na stosunkowo niewielkie lub średniej wielkości działki własnościowe rozdzielone drogami). Inne</p>

1	2	3	4
			<p>typy gruntów rolniczych tworzą niewielkie enklawy w obrębie tła krajobrazowego. Udział pozostałych form pokrycia terenu jest najczęściej niewielki. Zwykle obszary zabudowane stanowią obiekty punktowe, np. zakłady przetwórstwa owocowo-warzywnego i obiekty towarzyszące.</p>
		6g. Z przewagą terenów zabudowanych o charakterze wiejskim	<p>Tłem krajobrazowym jest wyodrębniona z otoczenia intensywna i zwarta zabudowa o charakterze wiejskim, o układzie siedliska wraz z ogrodami przydomowymi, otoczona funkcjonującymi obszarami polnymi.</p> <p>Każdorazowo należy rozpatrywać różnice i zbieżność z podtypem 8c i odpowiednio dokonać klasyfikacji krajobrazu.</p>
	7. Mozaikowe	7a. Z przewagą terenów porolnych	<p>Tłem krajobrazowym jest mozaikowy układ form użytkowania terenu: sadów, nieużytków, zagajników (żadna z nich nie stanowi dominującej formy) oraz rozproszonej zabudowy: zakładów produkcyjnych, baz sprzętu, magazynów i składów oraz obiektów infrastruktury technicznej, np. energetyki wiatrowej, lub rozproszonej zabudowy mieszkaniowej.</p>
		7b. Podmiejskie	<p>Tłem krajobrazowym jest mozaikowy układ form użytkowania terenu (nieużytki, zagajniki), na którym dominują wielkoprzestrzenne zabudowania magazynowo-składowe oraz rozproszona zabudowa centrów handlowych, zakładów produkcyjnych, baz sprzętu, sortowni i składowisk odpadów komunalnych i przemysłowych lub rozproszonej zabudowy mieszkaniowej w sąsiedztwie krajobrazów miejskich.</p>
	8. Podmiejskie i osadnicze	8a. Leśno-osadnicze o charakterze willowym	<p>Tłem krajobrazowym są wielkoobszarowe kompleksy zabudowy willowej, w otoczeniu leśnym (najczęściej powyżej 100 ha), perforowanym przez budownictwo jednorodzinne, w sąsiedztwie krajobrazów miejskich.</p>

1	2	3	4
		<p>8b. Wielkie kompleksy hotelowo-sportowe</p>	<p>Tłem krajobrazowym są duże kompleksy zabudowy hotelowej (o powierzchni powyżej 10 ha), przeważnie wielkogabarytowej, w otoczeniu zabudowy towarzyszącej (parkingi, drogi dojazdowe, tereny sportowo-rekreacyjne i inne tereny zieleni urządzonej).</p>
		<p>8c. Miejscowości o zwartej, wielorzędowej zabudowie o charakterze wiejskim</p>	<p>Tłem krajobrazowym jest wyodrębniona z otoczenia intensywna i zwarta zabudowa, głównie o charakterze wiejskim, z dominującą funkcją mieszkaniową. Z dawnego funkcjonalnego układu rolniczego zachowały się głównie: układ siedliska, ogrody przydomowe oraz zarastające ugory.</p>
		<p>8d. Zróżnicowana typologicznie i przestrzennie zabudowa nierolnicza na terenach wcześniej rolniczych</p>	<p>Tłem krajobrazowym są pofragmentowane i perforowane kompleksy zabudowy osadniczej, zarówno starsze, jak i współczesne (tzw. osiedla deweloperskie) złożone w szczególności ze standaryzowanych architektonicznie zespołów obiektów mieszkalnych, z systemem dróg dojazdowych w mozaice z gruntami rolnymi (mogą być nadal użytkowane rolniczo), tzw. urbanizacja fanowa lub urbanizacja skupiona.</p>
		<p>8e. Wielkoobszarowe zespoły pałacowo-parkowe i klasztorne oraz inne komponowane układy architektury, zieleni i wód</p>	<p>Tłó krajobrazowe tworzą mozaikowe kompozycje przestrzenne złożone z historycznych, wielkopowierzchniowych leśno-wodno-rolniczo-osadniczych kompozycji przestrzennych (powyżej 50 ha), w tym: zespoły pałacowo-parkowe, kalwarie, położone w strefach podmiejskich ogrody botaniczne, arboreta, skanseny, ogrody zoologiczne; występowanie zabudowy architektury sakralnej, klasztornej, dworskiej i rezydencjalnej oraz zabudowy towarzyszącej (stajnie, młyny, browary, gorzelnie, zabudowania mieszkalne, czworaki), w otoczeniu parkowym z udziałem stawów i starodrzewia, w szczególności grodzony i wyizolowane przestrzennie z terenów otaczających (najczęściej rolniczych lub leśnych).</p>

1	2	3	4
C. Krajobrazy kulturowe, w których struktura i funkcja są w pełni ukształtowane przez działalność człowieka	9. Miejskie	9a. Miejscowości z zachowanym układem historycznym	<p>Tłem krajobrazowym jest wyodrębniona z otwartego otoczenia intensywna i zwarta, wielkoobszarowa zabudowa o cechach miejskich; występowanie rynku i koncentryczny układ ulic, obecność historycznych obiektów architektonicznych o cechach osadniczych (w szczególności kilkukondygnacyjnych), funkcjach publicznych i sakralnych (kościół, ratusz, urząd miasta lub gminy, szkoła).</p>
		9b. Miejscowości o charakterze współczesnym	<p>Tłem krajobrazowym jest wyodrębniona z otwartego otoczenia intensywna i zwarta, wielkoobszarowa zabudowa o cechach osadniczych miejskich (w szczególności kilkukondygnacyjna); jednostka złożona ze współczesnych obiektów architektury osadniczej oraz zabudowań o funkcjach publicznych, możliwy plac centralny o funkcjach rynku.</p>
	10. Wielkomiejskie	10a. Zespoły urbanistyczne o zachowanych założeniach historycznych	<p>Tłem krajobrazowym są historyczne, wielkopowierzchniowe zespoły miejskie z wykształconym przestrzennym centrum (o powierzchni powyżej 100 ha), wyodrębnione stare miasto (np. fragmenty murów miejskich) z otoczenia zabudowy wielkomiejskiej o innych cechach przestrzennych; występowanie obiektów użyteczności publicznej o typowej dla określonej epoki historycznej architekturze (w tym obiektów sakralnych); wielokondygnacyjna, kwartałowa zabudowa, która może posiadać charakter zabytkowy, o funkcjach mieszkaniowych i usługowych; możliwe zachowane fragmenty dawnych umocnień i fortyfikacji – <i>architektura militaris</i>; także tereny reprezentacyjnych zespołów rezydencjalnych i sakralnych pełniących funkcje publiczne.</p>
		10b. Nowoczesne centra miast	<p>Tłem krajobrazowym jest wyodrębnione przestrzennie centrum, o skupionych obiektach o nowoczesnej architekturze, wielokondygnacyjnej zabudowie, która w szczególności pełni funkcje usługowe (finanse, handel i kultura) i metropolitalne.</p>

1	2	3	4
		10c. Obszary zabudowy mieszkaniowej	Tęm krajobrazowym jest skupiona zabudowa mieszkalna, w ramach której można wyróżnić kilka odmian architektonicznych, w szczególności: osiedla bloków wielokondygnacyjnych, osiedla domów jednorodzinnych o różnicowanej lub standaryzowanej architekturze, oraz zabudowa innego rodzaju, w szczególności zabudowa biurowa, w otoczeniu zieleni urządzonej oraz osiedla patronackie (osiedla robotnicze położone w bezpośrednim sąsiedztwie terenów przemysłowych o charakterystycznej stylistyce i układzie, zabudowa z cegły lub kamienia).
		10d. Wielkie centra handlowe, logistyczne i składowo-magazynowe	Tęm krajobrazowym są wielkoobszarowe tereny zajęte pod niską zabudowę centrów handlowych (o powierzchni powyżej 100 ha) oraz hal magazynowych i składowych, drogi dojazdowe i wielkopowierzchniowe parkingi, na których mogą występować również obiekty małej architektury reklamowej.
		10e. Tereny sportowo-rekreacyjne	Tęm krajobrazowym są wyodrębnione duże zespoły przestrzenne (o powierzchni powyżej 50 ha), w szczególności tereny stadionów, hal sportowych, kortów tenisowych i basenów oraz tereny towarzyszące w postaci form zieleni urządzonej (parki miejskie, ogrody działkowe); ogrody zoologiczne, ogrody botaniczne, lasy komunalne i tereny parków rozrywki.
		10f. Wielkie nekropole	Tęm krajobrazowym są wyodrębnione wielkopowierzchniowe cmentarze o specyficznej zabudowie z obiektami małej architektury religijnej (kaplice, figury, sarkofagi), o uporządkowanym układzie zieleni komponowanej.
	11. Wodnogospodarze	11a. Duże sztuczne zbiorniki wodne o różnych funkcjach	Tęm są wielkopowierzchniowe zbiorniki wodne (o powierzchni powyżej 100 ha) wraz z terenami przyległymi oraz zaporami i tamami wodnymi i obwałowaniami, urządzeniami dużych elektrowni wodnych i infrastrukturą przesyłową oraz towarzyszącymi zabudowaniami;

1	2	3	4
			<p>zbiorniki retencyjne dla miast i wielkich zakładów produkcyjnych; zbiorniki przeciwpowodziowe; zabudowa inżynierska i hydrotechniczna dolin o wysokim stopniu wyizolowania podłoża materiałem nieprzepuszczalnym.</p>
	<p>11b. Nabrzeża portowe, stocznie, porty morskie i rzeczne</p>		<p>Tęm krajobrazowym jest infrastruktura portowa i stoczniowa o układzie pasowym z charakterystyczną architekturą zabudowań i urządzeń stanowiących dominanty krajobrazowe w postaci żurawi, dźwigów i suwnic. Linia brzegowa mola, pirsu, falochronu lub kanału portowego wraz z przyległymi terenami portowymi, odpowiednio przystosowane (uzbrojone) do postoju i obsługi jednostek pływających.</p>
	<p>12. Przemysłowe i energetyczne</p>	<p>12a. Duże kompleksy przemysłowe</p>	<p>Tęm krajobrazowym są wyodrębniające się wielkopowierzchniowe kompleksy przemysłowe (o powierzchni powyżej 100 ha), położone w mieście lub poza nim. Tereny zabudowy zwartej o typowej architekturze przemysłowej: wysokie kominy lub wieże wyciągowe i szyby kopalń, wielkogabarytowe hale produkcyjne, systemy chłodzące, zabudowa pieców hutniczych i koksowni, hałdy, urządzenia transportowe; tereny składowania i sortowania odpadów komunalnych i przemysłowych, występowanie infrastruktury towarzyszącej w postaci dróg dojazdowych, bocznic kolejowych, parkingów; tereny trwale wyłączone z użytkowania przemysłowego – krajobrazy poprzemysłowe.</p>
		<p>12b. Wielkie kompleksy elektrowni konwencjonalnych oraz wielkie farmy fotowoltaiczne</p>	<p>Tęm krajobrazowym są wielkopowierzchniowe (powyżej 100 ha) zabudowania elektrowni i elektrociepłowni konwencjonalnych z systemem charakterystycznych chłodni kominowych i urządzeń przesyłowych oraz urządzeń i systemów zbiorników chłodzących lub wielkopowierzchniowe (powyżej 100 ha) systemy urządzeń fotowoltaicznych.</p>

1			4
13. Gómicze	2	3	4
	13a. Tereny czynnej wielkopowierzchniowej eksploatacji odkrywkowej	3	4
	13b. Tereny zakończonej wielkopowierzchniowej eksploatacji odkrywkowej	3	4
	13c. Tereny czynnej eksploatacji podziemnej	3	4

Tłem krajobrazowym jest przekształcona powierzchnia ziemi, najczęściej pokryta roślinnością szczytkową lub nieustabilizowaną pod względem typologicznym i użytkowym. Przekształcenie obejmuje zmieniające się w czasie wielkopowierzchniowe wyrobiska lub zespoły wyrobisk surowców skalnych, energetycznych, surowców chemicznych i metalicznych oraz kruszyw i piasku; wielkie zwałowiska skały płonnej, niecki osiadań, przełożone sztuczne koryta rzek. Ponadto występuje zabudowa złożona z infrastruktury naziemnej w postaci wież wyciągowych, szybów wiertniczych, osadników, rowów odwadniających oraz obiekty infrastruktury towarzyszącej w postaci dróg dojazdowych, bocznic kolejowych, parku maszynowego.

Tłem krajobrazowym jest przekształcona powierzchnia ziemi, najczęściej pokryta świadomie kształtowaną roślinnością, w obrębie której mogą znajdować się kompleksy zbiorników wodnych powyrobiskowych. Przekształcenie obejmuje ustabilizowane i kierunkowo rekultywowane wielkopowierzchniowe wyrobiska lub zespoły wyrobisk surowców skalnych, energetycznych, surowców chemicznych i metalicznych oraz kruszyw i piasku. Nowe formy i ukształtowanie terenu najczęściej nie odpowiadają wcześniejszym cechom charakterystycznym regionu.

Tłem krajobrazowym jest przekształcona powierzchnia ziemi (w szczególności kilkusethektarowe zwałowiska, hałdy mogące zawierać metale ciężkie i inne substancje toksyczne, o niskim albedo) najczęściej pozbawiona roślinności lub fragmentarycznie pokryta roślinnością ruderalną w wyniku spontanicznej sukcesji (gatunki pionierskie, hemikryptofity); kompleksy odstożników zawierających substancje toksyczne, niecki osiadań gruntów oraz wysokie nagromadzenie infrastruktury technicznej (przesyłowej, transportowej i magazynowej).

1	2	3	4
	13d. Tereny zakończonej eksploatacji podziemnej	Tłem krajobrazowym jest przekształcona powierzchnia ziemi, w szczególności kilkusethektarowe zwałowiska, hałdy zrehabilitowane w kierunku leśnym lub obszary, na których przebiegają procesy sukcesyjne; tereny, dla których nie określono nowego przeznaczenia; zneutralizowane chemicznie i ekologicznie odstożniki, niecki osiadań gruntów i zrehabilitowane lub rekultywowane zwałowiska (hałdy); nieużytkowana infrastruktura, w szczególności mosty, nasypy, linie kolejowe, bocznice, drogi techniczne.	Tłem krajobrazowym jest przekształcona powierzchnia ziemi, w szczególności kilkusethektarowe zwałowiska, hałdy zrehabilitowane w kierunku leśnym lub obszary, na których przebiegają procesy sukcesyjne; tereny, dla których nie określono nowego przeznaczenia; zneutralizowane chemicznie i ekologicznie odstożniki, niecki osiadań gruntów i zrehabilitowane lub rekultywowane zwałowiska (hałdy); nieużytkowana infrastruktura, w szczególności mosty, nasypy, linie kolejowe, bocznice, drogi techniczne.
14. Komunikacyjne	14a. Węzły komunikacyjne i transportowe	Tłem krajobrazowym są obszary o przekształconej powierzchni ziemi, pokryte materiałem nierodzimym lub sztucznym, wielkoprzestrzenne (o powierzchni powyżej 100 ha) układy powiązań drogowych i węzłów kolejowych.	Tłem krajobrazowym są obszary o przekształconej powierzchni ziemi, pokryte materiałem nierodzimym lub sztucznym, wielkoprzestrzenne (o powierzchni powyżej 100 ha) układy powiązań drogowych i węzłów kolejowych.
15. Ludyczne	14b. Kompleksy lotniskowe	Tłem krajobrazowym są obszary o przekształconej powierzchni ziemi, pokryte nieprzepuszczalnym materiałem sztucznym, kompleksy wielkoprzestrzenne (o powierzchni powyżej 100 ha) o niskiej zabudowie, tereny pasów startowych, towarzyszących parkingów i zabudowy wysokiej – systemu wież kontroli lotów.	Tłem krajobrazowym są obszary o przekształconej powierzchni ziemi, pokryte nieprzepuszczalnym materiałem sztucznym, kompleksy wielkoprzestrzenne (o powierzchni powyżej 100 ha) o niskiej zabudowie, tereny pasów startowych, towarzyszących parkingów i zabudowy wysokiej – systemu wież kontroli lotów.
	15. Ludyczne	Parki rozrywki	Tłem krajobrazowym jest wielkopowierzchniowa zabudowa (o powierzchni powyżej 10 ha) o różnym stopniu skupienia pełniąca funkcje rozrywkowe, w szczególności imitująca świat innych epok historycznych, świat baśni lub miejsca z innych regionów świata.

METODYKA CHARAKTERYSTYKI ZIDENTYFIKOWANYCH KRAJOBRAZÓW

1. Charakterystyka zidentyfikowanych krajobrazów sporządzana jest przez określenie cech analitycznych: przyrodniczych i kulturowych oraz syntetycznych (tabele 1–3), a następnie ujęcie ich w Karcie Charakterystyki Krajobrazu (tabela 4).
2. Dla każdego zidentyfikowanego krajobrazu wypełnia się Kartę Charakterystyki Krajobrazu, w której wskazuje się wszystkie cechy spośród wskazanych w tabelach 1–3 jako obligatoryjne oraz te z wymienionych jako fakultatywne, które są istotne dla danego krajobrazu, a jednocześnie możliwe do zidentyfikowania. Karty Charakterystyki Krajobrazu mogą być sporządzone wyłącznie w formie elektronicznej.
3. Wypełnienie Karty Charakterystyki Krajobrazu polega na:
  - 1) podaniu dla każdej cechy określonej w tabelach 1–3 jako obligatoryjna wartości wskaźnika zgodnie z jego opisem oraz we wskazanej jednostce albo jednego z oznaczeń:
    - a) „0” – gdy dane zjawisko lub obiekt nie występuje,
    - b) „bd” – gdy brak jest dostępnych danych dla całego województwa w tym zakresie;
  - 2) podaniu dla istotnych cech określonych w tabelach 1–3 jako fakultatywne wartości wskaźnika zgodnie z jego opisem oraz we wskazanej jednostce.

4. Cechy analityczne – przyrodnicze krajobrazu

Tabela 1

Cecha		Wskaźnik			Rodzaje obiektów lub informacje dodatkowe	Fakultatywne (F)/ Obligatoryjne (O)
oznaczenie	nazwa	oznaczenie	opis wskaźnika	jednostka wskaźnika		
1	2	3	4	5	6	7
A1	Obszary chronione i ochrona gatunkowa ¹⁾	A1a	Udział procentowy całkowitej powierzchni parków narodowych i rezerwatów przyrody oraz obszarów Sieci Rezerwatów Biosfery UNESCO (MaB) w powierzchni krajobrazu	% powierzchni krajobrazu	Wymienić zgodnie z opisem wskaźnika formy ochrony przyrody	O
		A1b	Udział procentowy całkowitej powierzchni parków krajobrazowych i obszarów chronionego krajobrazu (niewchodzących do wskaźnika A1a) w powierzchni krajobrazu	% powierzchni krajobrazu	Wymienić zgodnie z opisem wskaźnika formy ochrony przyrody	O

¹⁾ Daną powierzchnię objęta kilkoma formami ochrony uwzględnia się tylko raz i w jednym wskaźniku.

1	2	3	4	5	6	7
A1c		Liczba typów siedlisk przyrodniczych objętych siecią Natura 2000, z wyłączeniem obszarów specjalnej ochrony ptaków (PLB), w powierzchni krajobrazu	Liczba typów siedlisk przyrodniczych objętych siecią Natura 2000, z wyłączeniem obszarów specjalnej ochrony ptaków (PLB), w powierzchni krajobrazu	Liczba	Wymienić wszystkie typy siedlisk przyrodniczych	O
A1d		Udział procentowy całkowitej powierzchni wszystkich obszarów objętych siecią Natura 2000 w powierzchni krajobrazu	Udział procentowy całkowitej powierzchni wszystkich obszarów objętych siecią Natura 2000 w powierzchni krajobrazu	% powierzchni krajobrazu		O
A1e		Udział procentowy całkowitej powierzchni lasów ochronnych (niewchodzących do wskaźników A1a i A1b) w powierzchni krajobrazu	Udział procentowy całkowitej powierzchni lasów ochronnych (niewchodzących do wskaźników A1a i A1b) w powierzchni krajobrazu	% powierzchni krajobrazu		F
A1f		Zagęszczenie na powierzchni krajobrazu: pomników przyrody, użytków	Zagęszczenie na powierzchni krajobrazu: pomników przyrody, użytków	Liczba/km ²		O

1	2	3	4	5	6	7
			ekologicznych, stanowisk dokumentacyjnych oraz zespołów przyrodniczo-krajobrazowych			
		A1g	Występowanie osobników wybranych gatunków wskaźnikowych: bocian biały, bocian czarny, żuraw, orlik krzykliwy, bielik	Liczba gatunków	Wymienić wszystkie gatunki wskaźnikowe występujące w danym krajobrazie, który stanowi dla nich obszary łęgowe i żerowiskowe. Jako dodatkową informację można podać liczebność.	F
A2	Cenne obiekty przyrodnicze nieuwzględnione w ramach cechy A1	A2a	Pojedyncze obiekty geologiczne i geomorfologiczne	Liczba	Fakultatywnie podać formę obiektu: 1) formy wodnolodowcowe: a) równiny wodnolodowcowe, b) krawędzie erozyjne, c) ozy, d) kemy, e) drumliny,	O

1	2	3	4	5	6	7
					<p>f) sandry, g) inne;</p> <p>2) formy eoliczne: a) wydmy i ich zespoły, b) pola piasków przewianych, c) pola lessowe, d) inne;</p> <p>3) formy rzeczne: a) doliny rzeczne, b) terasy rzeczne, c) meandry, d) bystrza, kaskady, wodospady, e) inne;</p> <p>4) formy wietrzniowo-denudacyjne: a) ostańce skalne, b) krawędzie lub kuesty, c) osuwiska i inne formy ruchów masowych, d) żleby i piargi, e) gołoborza, f) inne;</p>	

1				2				3		A2b		4		Zbiorniki wodne naturalne i sztuczne		5		Liczba/km ²		6	5) formy tektoniczne: a) rowy tektoniczne, b) zręby tektoniczne, c) inne; 6) formy wulkaniczne: a) stożki wulkaniczne, b) kominy wulkaniczne, c) inne	Fakultatywnie podać kategorie zbiornika: 1) naturalne zbiorniki wodne (w tym jeziora, starorzecza); 2) naturalne, bardzo przekształcone zbiorniki wodne (np. jeziora z wybetonowanymi odcinkami brzegów; jeziora obwałowane i podpiętrzone);	O	7	
---	--	--	--	---	--	--	--	---	--	-----	--	---	--	--------------------------------------	--	---	--	------------------------	--	---	--	--	---	---	--

1	2	3	4	5	6	7
		A2c	Lokalne zabagnienia, torfowiska, turzycowiska i szuwary	Liczba/km ²	3) sztuczne zbiorniki wodne (w tym stawy, zbiorniki zaporowe, kopane)	F
A3	Typy siedliskowe lasu i drzewostanu	A3a	Siedliska lasowe występujące w danym krajobrazie	% powierzchni krajobrazu	Fakultatywnie informacje te można rozdzielić na poszczególne typy siedlisk ²⁾ .	O
		A3b	Siedliska borowe występujące w danym krajobrazie	% powierzchni krajobrazu		O
		A3c	Siedliska łęgowe, olsowe i bagienne występujące w danym krajobrazie	% powierzchni krajobrazu		O

²⁾ Typy siedliskowe lasu:

- a) siedliska lasowe: las mieszany świeży (LMśw), las mieszany wilgotny (LMw), las świeży (Lśw), las wilgotny (Lw), las mieszany wyżyny świeży (LMwyśw), las wyżyny świeży (Lwyśw), las mieszany wyżyny wilgotny (LMwyżw), las wyżyny wilgotny (Lwyżw), las mieszany górski świeży (LGSw), las górski świeży (LGSw), las mieszany górski wilgotny (LMGw), las górski wilgotny (LWg),
- b) siedliska borowe: bór suchy (Bs), bór świeży (Bśw), bór wilgotny (Bw), bór mieszany świeży (BMśw), bór mieszany wilgotny (BMw), bór mieszany wyżyny świeży (BMwyśw), bór mieszany wyżyny wilgotny (BMwyżw), bór wysokogórski (BWG), bór górski świeży (BGśw), bór mieszany górski świeży (BMGSw), bór mieszany górski wilgotny (BMGw),
- c) siedliska łęgowe, olsowe i bagienne: bór bagienny (Bb), bór mieszany bagienny (BMb), las mieszany bagienny (Lmb), ols (Ol), las łęgowy (Ll), ols jesionowy (Oll), las łęgowy wyżyny (LWwyż), ols jesionowy wyżyny (Ollwyż), las łęgowy górski (LlG), bór górski bagienny (BGb), bór mieszany górski bagienny (BMGb), ols jesionowy górski (OllG).

1	2	3	4	5	6	7
		A3d	Lasy w wieku ponad 100 lat występujące w danym krajobrazie	% powierzchni krajobrazu		F
A4	Granice z wodami morskimi	A4	Długość brzegu morskiego, w tym długość klifów	km		O
A5	Korytarze ekologiczne ³⁾	A5	Udział procentowy obszarów pełniących funkcję korytarzy ekologicznych w skali ogólnopolskiej w powierzchni krajobrazu	% powierzchni krajobrazu		O
A6	Zadrzewienia ⁴⁾ lub zakrzewienia liniowe	A6a	Gęstość wszystkich liniowych zadrzewień lub zakrzewień (przydrożnych, śródpolnych, nad ciekami) i innych w powierzchni krajobrazu	km/km ²	Fakultatywnie podać informację, czy są to zadrzewienia jedno- lub więcej szeregowe oraz czy tworzą sieć (kratę), czy są niezależne.	O

³⁾ Korytarze ekologiczne wskazywane są na podstawie planów zagospodarowania przestrzennego województwa oraz informacji zawartych na stronie podmiotowej Dyrekcji Ochrony Środowiska.

⁴⁾ Zgodnie z definicją zawartą w art. 5 pkt 27 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2023 r. poz. 1336, 1688 i 1890).

1	2	3	4	5	6	7
		A6b	Gęstość wszystkich liniowych przydrożnych zadrzewień lub zakrzewień w powierzchni krajobrazu	km/km ²		F
		A6c	Gęstość liniowych śródpolnych zadrzewień lub zakrzewień (w tym czynnie) w powierzchni krajobrazu	km/km ²		F
		A6d	Gęstość liniowych zadrzewień lub zakrzewień nad ciekami (rzeki, kanały) w powierzchni krajobrazu	km/km ²		F
		A6e	Gęstość liniowych innych zadrzewień lub zakrzewień w powierzchni krajobrazu	km/km ²		F

1	2	3	4	5	6	7
		A6f	Małopowierzchniowe i jednostkowe nasadzenia. Liczba kęp drzew lub krzewów (powierzchnia mniejsza niż 0,1 ha)	liczba/km ²	Dodatkowa informacja – sposób rozmieszczenia (skupiskowy, równomierny, losowy)	F
A7	Rozczłonkowanie powierzchni	A7a	Gęstość cieków naturalnych w powierzchni krajobrazu	km/km ²		O
		A7b	Gęstość kanałów w powierzchni krajobrazu	km/km ²		F
		A7c	Gęstość wąwozów erozyjnych w powierzchni krajobrazu	km/km ²		O
		A7d	Gęstość dróg publicznych utwardzonych w powierzchni krajobrazu, z wyłączeniem dróg leśnych, polnych, wewnątrzakładowych	km/km ²		F

1	2	3	4	5	6	7
A8	Pokrycie terenu	A7e	Gęstość barier antropogenicznych w powierzchni krajobrazu, z wyłączeniem dróg, w szczególności linie kolejowe, linie wysokiego napięcia	km/km ²	Dodatkowy opis rodzaju barier	F
		A8a	Udział procentowy powierzchni zajętej przez lasy w powierzchni krajobrazu	% powierzchni krajobrazu		F
		A8b	Udział procentowy powierzchni zajętej przez grunty orne w powierzchni krajobrazu	% powierzchni krajobrazu		F
		A8c	Udział procentowy powierzchni zajętej przez łąki i pastwiska w powierzchni krajobrazu	% powierzchni krajobrazu		F

1	2	3	4	5	6	7
	A8d	Udział procentowy powierzchni zajętej przez sady i plantacje w powierzchni krajobrazu	% powierzchni krajobrazu		F	
	A8e	Udział procentowy powierzchni zajętej przez wody powierzchniowe w powierzchni krajobrazu	% powierzchni krajobrazu		F	
	A8f	Udział procentowy powierzchni zajętej przez obszary zabudowane w powierzchni krajobrazu	% powierzchni krajobrazu		F	
	A8g	Udział procentowy powierzchni zajętej przez obszary podmokłe w powierzchni krajobrazu	% powierzchni krajobrazu		F	

1	2	3	4	5	6	7
		A8h	Udział procentowy powierzchni zajętej przez pozostałe formy pokrycia terenu w powierzchni krajobrazu	% powierzchni krajobrazu		F
A9	Pojedyncze pole (działka rolna) ⁵⁾	A9a	Średnia wielkość działki rolnej	ha		F
		A9b	Odchylenie standardowe wielkości średniej działki rolnej	wskaźnik		F
		A9c	Średni wskaźnik kształtu działki rolnej ⁶⁾	wskaźnik		F
A10	Struktura przestrzenna	A10a	Różnorodność powierzchniowa ⁷⁾	wskaźnik		O
		A10b	Integralność tła krajobrazowego ⁸⁾	wskaźnik		F

5) Działka rolna w odniesieniu do sposobu użytkowania.

6) Wskaźnik kształtu oblicza się jako stosunek rzeczywistego obwodu danej działki rolnej do obwodu kwadratu o takiej samej powierzchni.

7) Różnorodność powierzchniowa – wskaźnik uwzględniający udział poszczególnych form pokrycia terenu w danym krajobrazie, obliczany ze wzoru: wskaźnik = $-\sum p_i \log p_i$, gdzie kolejne p_i – to udziały (nie procent, lecz ułamek dziesiętnej całości) form pokrycia terenu określonych we wszystkich wskaźnikach z cechy A8.

8) Integralność tła krajobrazowego – wskaźnik, który przed obliczeniem wymaga przetworzenia mapy pokrycia terenu na dwie kategorie: a) tło krajobrazowe, b) inne niż tło krajobrazowe. Dla każdego z tych wskaźników należy następnie zliczyć z mapy liczbę pól tła krajobrazowego (zmienna f) oraz liczbę perforacji w płatach tła krajobrazowego, czyli liczbę tych pól, które nie są tłem krajobrazowym, ale są nim otoczone ze wszystkich stron (zmienna d). Obliczenia przebiegają następująco – oblicza się dwa wskaźniki cząstkowe:

$$c_1 = \frac{1}{f+d} \text{ oraz } c_2 = \frac{f}{f+d}$$

5.1. Cechy analityczne – kulturowe krajobrazu

W ramach charakterystyki cech analitycznych kulturowych należy wziąć pod uwagę zabytki oraz obiekty, które nie noszą cech zabytkowych (nie spełniają m.in. takich kryteriów jak dawność lub historyczność), ale charakteryzują je wartości estetyczne lub emocjonalne lub są istotne dla wartości danego krajobrazu (obiekty wyróżniające się).

Tabela 2

oznaczenie	Cecha		Wskaźnik ⁹⁾		Rodzaje obiektów	Fakultatywne (F)/ Obligatoryjne (O)
	nazwa	oznaczenie	opis	opis		
1	2	3	4	5	6	
B1	Obiekty archeologiczne	B1a	Grodzisko			O
		B1b	Osada			
		B1c	Cmentarzysko			
		B1d	Stanowisko archeologiczne			
		B1e	Pojedynczy kurhan			

a następnie końcowy wskaźnik integralności tła krajobrazowego $e = \sqrt{e_1^2 + e_2^2}$

Interpretacja wskaźnika:

wartości bliskie 1,4 – tło niepofragmentowane i nieperforowane,

wartości bliskie 1,0 – tło pofragmentowane i nieperforowane,

wartości bliskie 0,0 – tło niepofragmentowane i perforowane lub liczba fragmentów i perforacji bardzo wysoka,

wartości bliskie 0,5 – tło pofragmentowane i perforowane – liczba fragmentów i perforacji zbliżona.

Gdy liczba perforacji jest znacznie mniejsza od liczby fragmentów – wskaźnik wyższy niż 0,5; gdy liczba perforacji jest znacznie większa od liczby fragmentów – wskaźnik niższy niż 0,5.

9) Jednostką dla wskaźników w tej tabeli jest zagęszczenie, tj. liczba danych obiektów na km², z wyjątkiem obiektów liniowych (patrz odnośnik nr 13).

1	2	3	4	5	6
		B1f	Obiekt archeologiczny o nieustalonej funkcji lub nieprzebadany	Pozostałe wyróżniające się obiekty niezaliczone do wskaźników B1a–B1e i ujęte w rejestrach zabytków.	
B2	Układy ruralistyczne i obiekty zabudowy wiejskiej i podmiejskiej	B2a	Wieś	Typ morfologiczny: 1. Ulicówka. 2. Szeregówka. 3. Łańcuchówka. 4. Wielodrożnica. 5. Rzędówka. 6. Widlica. 7. Okolnica. 8. Owalnica. 9. Wieś placowa. 10. Inne wyróżniające się obiekty w ramach tego wskaźnika ¹⁰⁾ .	F
		B2b	Osiedla samotnicze	1. Pojedyncze siedliska. 2. Przysiółki. 3. Zabudowania na terpach. 4. Inne wyróżniające się obiekty w ramach tego wskaźnika ¹⁰⁾ .	F

¹⁰⁾ Za obiekty określone jako „inne wyróżniające się obiekty w ramach tego wskaźnika” należy uznać wszystkie pozostałe zabytki oraz inne obiekty świadczące o lokalnej specyfice architektonicznej, charakteryzującej się cechami szczególnymi i niepowtarzalnymi, lub obiekty wyróżniające się w danym krajobrazie, np. stadiony, charakterystyczne wieżowce, mosty, które nie są zabytkami i nie noszą cech zabytkowych (nie spełniają kryteriów takich jak dawność i historyczność), ale charakteryzują się w szczególności ważnymi wartościami estetycznymi, emocjonalnymi lub są unikatowe.

1	2	3	4	5	6
	B2c	Stopień zachowania tradycyjnej zabudowy wiejskiej na działce siedliskowej		<p>1. Zachowany i cenny cały układ zagrody z budynkiem lub budynkami mieszkalnym(i), inwentarskim(i), skladowym(i) i innym(i) gospodarczym(i) o charakterystycznych cechach regionalnych (konstrukcja, forma, detal).</p> <p>2. Zachowany częściowo układ zagrody z budynkiem lub budynkami mieszkalnym(i), inwentarskim(i), skladowym(i) lub innym(i) gospodarczym(i) o charakterystycznych cechach regionalnych (konstrukcja, forma, detal).</p> <p>3. Budynki mieszkalne, skladowe lub gospodarcze niewystępujące w układzie zagrody o charakterystycznych cechach regionalnych (konstrukcja, forma, detal).</p>	O
	B2d	Obiekty – relikty gospodarki folwarczno-dworskiej ¹¹⁾		<p>1. Pałace.</p> <p>2. Dwory.</p> <p>3. Zabudowania dworskie (stajnie, wozownie, czworaki).</p> <p>4. Parki podworskie lub przypałacowe z małą architekturą i stawami.</p> <p>5. Karczmy.</p> <p>6. Wiejskie place (z relikdami, np. pręgierze, wiejskie stawy tzw. kaceńce).</p> <p>7. Inne wyróżniające się obiekty w ramach tego wskaźnika¹⁰⁾.</p>	O

¹¹⁾ Rozróżnienie wskaźnika na poszczególne rodzaje obiektów jest fakultatywne.

1	2	3	4	5	6
		B2e	Obiekty hydrotechniki	<ol style="list-style-type: none"> 1. Stawy. 2. Studnie. 3. Wieże wodne. 4. Pompy wodne. 5. Budowle ochrony brzegów morskich i morskich wód wewnętrznych. 6. Inne wyróżniające się obiekty w ramach tego wskaźnika¹⁰⁾. 	F
		B2f	Obiekty związane z wypasem	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ształaszy. 2. Bacówki. 3. Inne wyróżniające się obiekty w ramach tego wskaźnika¹⁰⁾. 	O
		B2g	Charakterystyczne regionalne ogrodzenia	<ol style="list-style-type: none"> 1. Faszynowe lub drewniane płoty. 2. Kamienne murki, podmurówki. 3. Inne wyróżniające się obiekty w ramach tego wskaźnika¹⁰⁾. 	F
		B2h	Elementy krajobrazu związane ze specyfiką upraw	<ol style="list-style-type: none"> 1. Chmielniki. 2. Pasieki. 3. Winnice. 4. Piwniczki winne. 5. Ostrewki. 6. Inne wyróżniające się obiekty w ramach tego wskaźnika¹⁰⁾. 	F

1	2	3	4	5	6
		B2i	Parki pełniące rolę biocenotyczną ¹⁾ , ¹²⁾	1. Parki niepielęgnowane. 2. Parki pielęgnowane. 3. Parki leśne. 4. Parki uzdrowiskowe. 5. Inne wyróżniające się obiekty w ramach tego wskaźnika, a niewykazane w ramach innych cech ¹⁰⁾ .	F
		B2j	Inne obiekty zabudowy wiejskiej	Pozostałe wyróżniające się obiekty zabudowy wiejskiej niezaliczone do wskaźników B2a–B2i.	F
B3	Obiekty dawnych granic i reliktowe formy własności	B3a	Elementy dawnych granic administracyjnych, w tym państwowych	1. Słupy graniczne. 2. Strażnice, celnice. 3. Zasięki, okopy. 4. Zapory, postumenty od szlabanów. 5. Inne wyróżniające się obiekty w ramach tego wskaźnika ¹⁰⁾ .	F
		B3b	Elementy dawnych granic własności	1. Mury i murki grodzące. 2. Wały graniczne. 3. Drzewa i zadrzewienia ⁴⁾ śródpolne. 4. Inne wyróżniające się obiekty w ramach tego wskaźnika ¹⁰⁾ .	F

¹²⁾ W ramach tego wskaźnika należy wymienić obiekty, które nie zostały wskazane w pozostałych wskaźnikach.

1	2	3	4	5	6
B4	Obiekty architektury warownej, obronnej i wojskowej	B4a	Ufortyfikowane miasta, grody ¹²⁾	<ol style="list-style-type: none"> 1. Twierdze, fortece o charakterystycznej architekturze i udziale obiektów inżynierii ziemnej. 2. Ufortyfikowane miasta. 3. Dawne grody. 4. Inne wyróżniające się obiekty w ramach tego wskaźnika¹⁰⁾. 	O
		B4b	Inne obiekty inkastelowane ¹¹⁾	<ol style="list-style-type: none"> 1. Inkastelowane klasztory. 2. Obmurowane, obwałowane kościoły. 3. Inne wyróżniające się obiekty w ramach tego wskaźnika¹⁰⁾. 	F
		B4c	Obiekty w miejscach granicznych, punktach widokowych itp.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zamki obronne. 2. Warownie. 3. Strażnice. 4. Inne wyróżniające się obiekty w ramach tego wskaźnika¹⁰⁾. 	O
		B4d	Obwarowania starych miast o rodowodzie średniowiecznym ¹¹⁾	<ol style="list-style-type: none"> 1. Mury miejskie. 2. Fosy. 3. Barbakany. 4. Bramy. 5. Palisady. 6. Inne wyróżniające się obiekty w ramach tego wskaźnika¹⁰⁾. 	O

1	2	3	4	5	6
		B4e	Obszary i obiekty wojenne, systemy obronne	1. Schrony. 2. Bunkry. 3. Ziemianki. 4. Transzeje i linie umocnień. 5. Historyczne poligony. 6. Koszary. 7. Inne wyróżniające się obiekty w ramach tego wskaźnika ¹⁰⁾ .	F
		B4f	Inne obiekty warowne, obronne i wojskowe	Pozostałe wyróżniające się obiekty architektury warownej, obronnej i wojskowej niezaliczone do wskaźników B4a–B4e.	O
B5	Obiekty górnictwa, hutnictwa i energetyki	B5a	Wyrobniska górnicze i pogórnice	Wszystkie pojedyncze i skupione obiekty eksploatacji powierzchniowej surowców: 1) kamieniołomy; 2) piaskownie; 3) glinianki; 4) żwirownie; 5) inne wyróżniające się obiekty w ramach tego wskaźnika ¹⁰⁾ .	F
		B5b	Obiekty zabudowy kopalń i hut ¹¹⁾	1. Szyby wyciągowe. 2. Kominy i chłodnie. 3. Zabytkowe obiekty administracji i obsługi kopalni i hut. 4. Inne wyróżniające się obiekty w ramach tego wskaźnika ¹⁰⁾ .	F

1	2	3	4	5	6
		B5c	Wieże wiertnicze ropy i gazu	1. Krywony. 2. Kieraty. 3. Słupy, wieże wiertnicze. 4. Inne wyróżniające się obiekty w ramach tego wskaźnika ¹⁰⁾ .	F
		B5d	Hałdy	Czynne i zredukowane: 1) zwały i hałdy pogórnice; 2) zwały i hałdy pokutnicze; 3) zwały i hałdy poenergetyczne; 4) inne wyróżniające się obiekty w ramach tego wskaźnika ¹⁰⁾ .	F
		B5e	Zbiorniki wodne w nieckach osiadania i inne zbiorniki pogórnice	1. Zbiorniki poeksploatacyjne. Pojedyncze zbiorniki w nieckach osiadania. 2. Inne wyróżniające się obiekty w ramach tego wskaźnika ¹⁰⁾ .	F
		B5f	Obiekty o funkcjach energetycznych	1. Farmy wiatrowe. 2. Farmy fotowoltaiczne. 3. Inne wyróżniające się obiekty w ramach tego wskaźnika ¹⁰⁾ .	F
		B5g	Inne obiekty pogórnice i pohutnicze	Pozostałe wyróżniające się obiekty górnictwa, hutnictwa i energetyki niezaliczone do wskaźników B5a–B5f.	F

1	2	3	4	5	6
B6	Obiekty rzemiosła i przemysłu	B6a B6b	Obiekty związane z przetwórstwem drewna i zasobów leśnych Obiekty małej hydroenergetyki	1. Smolarnie i potażnie. 2. Mielerze i retorty. 3. Inne wyróżniające się obiekty w ramach tego wskaźnika ¹⁰⁾ . 1. Młyny. 2. Turbiny wodne. 3. Młynówki. 4. Kanały. 5. Inne wyróżniające się obiekty w ramach tego wskaźnika ¹⁰⁾ .	O O
		B6c	Obiekty dawnego hutnictwa	1. Kuźnie. 2. Dymarki. 3. Inne wyróżniające się obiekty w ramach tego wskaźnika ¹⁰⁾ .	O
		B6d	Obiekty rzemiosła włókienniczego	1. Tkalnie. 2. Folusze. 3. Garbarnie, farbiarnie. 4. Inne wyróżniające się obiekty w ramach tego wskaźnika ¹⁰⁾ .	O

1	2	3	4	5	6
		B6e	Obiekty przemysłu spożywczego	1. Browary. 2. Gorzelnie. 3. Cukrownie. 4. Silosy na zboża. 5. Wiatraki drewniane. 6. Inne wyróżniające się obiekty w ramach tego wskaźnika ¹⁰⁾ .	O
		B6f	Obiekty przetwórstwa skalnego	1. Cementownie. 2. Wapienniki. 3. Cegielnie. 4. Inne wyróżniające się obiekty w ramach tego wskaźnika ¹⁰⁾ .	O
		B6g	Inne obiekty przemysłu i rzemiosła	Pozostałe wyróżniające się obiekty rzemiosła i przemysłu niezaliczone do wskaźników B6a–B6f.	F

1	2	3	4	5	6
B7	Kompleksy religijne i obiekty kultu	B7a	Obiekty kultu wyznania katolickiego	1. Klasztory. 2. Kalwarie. 3. Kościoły. 4. Inne wyróżniające się obiekty w ramach tego wskaźnika ¹⁰⁾ .	O
		B7b	Obiekty wyznań innych niż katolickie	1. Cerkwie. 2. Meczety. 3. Synagogi. 4. Kościoły ewangelickie. 5. Inne wyróżniające się obiekty w ramach tego wskaźnika ¹⁰⁾ .	O
		B7c	Cmentarze	1. Komunalne. 2. Katolickie. 3. Żydowskie. 4. Prawosławne. 5. Grekokatolickie. 6. Protestanckie. 7. Muzułmańskie. 8. Menonickie. 9. Inne wyróżniające się obiekty w ramach tego wskaźnika ¹⁰⁾ .	O
		B7d	Obiekty i skupienia obiektów małej architektury sakralnej	1. Kaplice i kapliczki. 2. Drogi krzyżowe. 3. Figury świętych. 4. Krzyże przydrożne i wolno stojące.	O

1	2	3	4	5	6
				5. Inne wyróżniające się obiekty w ramach tego wskaźnika ¹⁰⁾ .	
		B7e	Obiekty i miejsca kultu przedchrześcijańskiego i niechrześcijańskiego	1. Kamienne kręgi. 2. Inne wyróżniające się obiekty w ramach tego wskaźnika ¹⁰⁾ , w szczególności miejsca sobótek, sabatów, dziadów.	O
		B7f	Inne obiekty kultu	Pozostałe wyróżniające się obiekty religijne kultu niezaliczone do wskaźników B7a–B7e.	F
B8	Miejsca martyrologii i pamięci	B8a	Miejsca po rozegranych bitwach i wojnach	1. Pola bitew. 2. Miejsca ważnych potyczek i akcji wojennych.	O
		B8b	Miejsca masowych straceń	1. Obozy masowej zagłady. 2. Miejsca straceń.	O
		B8c	Miejsca upamiętnienia	1. Cmentarze wojenne. 2. Cmentarze choleryczne i inne epidemiczne. 3. Kopce. 4. Inne wyróżniające się obiekty w ramach tego wskaźnika ¹⁰⁾ .	O
B9	Obiekty architektury mieszczań- skiej i rezyden- cjalnej	B9a	Obiekty i zespoły rezydencjalne	1. Zabytkowe kamienice i ich zespoły. 2. Pałace i dwory. 3. Wille. 4. Inne wyróżniające się obiekty w ramach tego wskaźnika ¹⁰⁾ .	O
		B9b	Osiedla i zabudowania patronackie	1. Osiedla o charakterystycznej architekturze.	O

1	2	3	4	5	6
		B9c	Obiekty użyteczności publicznej	<p>2. Specyficzne pojedyncze domy (np. domy stalowe) poza osiedlami.</p> <p>3. Inne wyróżniające się obiekty w ramach tego wskaźnika¹⁰⁾.</p> <p>1. Poczty. 2. Banki. 3. Sądy. 4. Szpitale. 5. Teatry, filharmonie. 6. Szkoły. 7. Ratusze. 8. Inne wyróżniające się obiekty w ramach tego wskaźnika¹⁰⁾.</p>	O
		B9d	Obiekty handlowe	<p>1. Kramy. 2. Sukiennice. 3. Jatki. 4. Inne wyróżniające się obiekty w ramach tego wskaźnika¹⁰⁾.</p>	O
		B9e	Historyczne przestrzenie publiczne	<p>1. Rynki, place. 2. Parki miejskie i charakterystyczne skwery. 3. Inne wyróżniające się obiekty w ramach tego wskaźnika¹⁰⁾.</p>	O

1	2	3	4	5	6
		B9f	Inne obiekty architektury mieszczańskiej i rezydencjalnej	Pozostałe wyróżniające się obiekty architektury mieszczańskiej i rezydencjalnej niezaliczone do wskaźników B9a–B9e.	F
B10	Historyczne obiekty infrastruktury komunikacyjnej	B10a	Obiekty służące funkcji transportowej i podróży	<ol style="list-style-type: none"> 1. Dworce kolejowe. 2. Zajezdnie. 3. Mosty, wiadukty. 4. Inne wyróżniające się obiekty w ramach tego wskaźnika¹⁽⁰⁾. 	O
		B10b	Linieowe struktury komunikacyjne ¹⁽³⁾	<ol style="list-style-type: none"> 1. Linie kolejowe, w tym wąskotorowe. 2. Linie tramwajowe. 	F
		B10c	Obiekty hydrotechniczne	<ol style="list-style-type: none"> 1. Przystanie wodne. 2. Stare stocznie. 3. Historyczne kanały wodne. 4. Akwedukty, jazy, śluzy. 5. Inne wyróżniające się obiekty w ramach tego wskaźnika¹⁽⁰⁾. 	O
		B10d	Inne zabytkowe obiekty infrastruktury komunikacyjnej	Pozostałe wyróżniające się obiekty infrastruktury komunikacyjnej niezaliczone do wskaźników B10a–B10c.	F

¹⁽³⁾ Wskaźnik liczony w jednostce km/km², tj. długość danego obiektu na kilometr powierzchni.

1	2	3	4	5	6
B11	<p>Obiekty architektury uzdrowiskowej, turystyczno-rekreacyjnej, wypoczynkowej, sportowej, obserwacyjnej i nawigacyjnej</p>	<p>B11a</p>	<p>Obiekty architektury sanatoryjnej</p>	<p>1. Sanatoria. 2. Pijalnie wód. 3. Domy zdrojowe. 4. Tężnie. 5. Inne wyróżniające się obiekty w ramach tego wskaźnika¹⁽⁰⁾.</p>	<p>6</p> <p>O</p>
		<p>B11b</p>	<p>Obiekty turystyczne i rekreacyjne</p>	<p>1. Amfiteatry. 2. Ogrody botaniczne. 3. Arboreta. 4. Palmiarnie. 5. Promenady. 6. Mola. 7. Deptaki. 8. Inne wyróżniające się obiekty w ramach tego wskaźnika¹⁽⁰⁾.</p>	<p>O</p>
		<p>B11c</p>	<p>Obiekty noclegowe, hotelowe i gastronomiczne</p>	<p>1. Schroniska turystyczne. 2. Bacówki turystyczne. 3. Hotele o wyróżniającej się architekturze. 4. Inne wyróżniające się obiekty w ramach tego wskaźnika¹⁽⁰⁾.</p>	<p>F</p>
		<p>B11d</p>	<p>Obiekty nawigacyjne i obserwacyjne</p>	<p>1. Wieże widokowe. 2. Wieże triangulacyjne. 3. Obserwatoria meteorologiczne i astronomiczne. 4. Latarnie morskie. 5. Inne wyróżniające się obiekty w ramach tego wskaźnika¹⁽⁰⁾.</p>	<p>F</p>

1	2	3	4	5	6
		B11e	Inne obiekty architektury uzdrowiskowej, turystyczno-rekreacyjnej, wypoczynkowej, sportowej, obserwacyjnej i nawigacyjnej	Pozostałe wyróżniające się obiekty architektury uzdrowiskowej, turystyczno-rekreacyjnej i wypoczynkowej sportowej, obserwacyjnej i nawigacyjnej niezaliczone do wskaźników B11a–B11d.	F
B12	Obiekty chronione ¹²⁾	B12a	Obiekty wpisane na listę Światowego Dziedzictwa UNESCO		O
		B12b	Formy ochrony zabytków	<ol style="list-style-type: none"> 1. Wpis do rejestru zabytków. 2. Uznanie za pomnik historii. 3. Utworzenie parku kulturowego. 4. Ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego. 	O
B13	Obiekty łączności	B13	Obiekty łączności	<ol style="list-style-type: none"> 1. Stacje bazowe telefonii komórkowej. 2. Maszty radiowe lub radiowo-telewizyjne. 3. Inne wyróżniające się obiekty w ramach tego wskaźnika¹⁰⁾. 	F

5.2. Dla wskaźników z tabeli 2 wskazuje się (jako informacje dodatkowe):

- 1) status ochrony – park kulturowy (PK), pomnik historii (PH), wpis do rejestru zabytków (Z);
oraz fakultatywnie:
- 2) status ochrony – ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego (U);
- 3) opis cech szczególnych, w tym lokalizację, zachowane detale architektoniczne, formy skupienia obiektów, dostępność;
- 4) czas utworzenia lub powstania – rok, wiek lub epokę;
- 5) obecne funkcjonowanie zgodne z pierwotnym przeznaczeniem: zgodne, niezgodne, nieużytkowane;
- 6) stan zachowania według następującego opisu:
  - a) bardzo dobry – stan obiektu zgodny z pierwotną formą, autentyczna substancja obiektu w idealnej kondycji, doskonale utrzymana (np. po konserwacji, restauracji),
  - b) dobry – stan obiektu zgodny z pierwotną formą, brak śladów zniszczenia,
  - c) zły – występowanie poważnych odchyłeń i zniekształceń formy obiektu (np. zanik autentycznej substancji, przebudowania stylistyczne),
  - d) bardzo zły – widoczne pozostałości zniszczonego, lecz niecałkowicie rozebranego obiektu;
- 7) uwagi.

6. Cechy syntetyczne krajobrazu

Cechy syntetyczne określają w sposób ogólny zjawiska bezpośrednio niemierzalne, mające charakter złożony i zależne od bardzo wielu cech szczegółowych (analitycznych). Dla każdej cechy w Karcie Charakterystyki Krajobrazu należy podać wartość zgodnie ze wskazaniem zawartymi w kolumnie Definicja klas wskaźnika.

Tabela 3

Cecha		Definicja klas wskaźnika	Fakultatywne (F)/Obligatoryjne (O)
oznaczenie	nazwa		
1	2	3	4
C1	Tradycja	<p>1. Krajobrazy tradycyjne – obszary charakteryzujące się materialnymi lub niematerialnymi dowodami tradycji, w szczególności budowlanej, architektonicznej lub tradycji użytkowania terenu i stylu życia społeczności zamieszkującej obszar danego krajobrazu. Kulturowane są regionalne wzory budownictwa, architektura, detal stylistyczny, sposoby użytkowania ziemi, zachowana jest tradycyjna fizjonomia regionu i tradycje niematerialne (lokalne, regionalne), a także symbolika przestrzeni, w szczególności <i>sacrum</i> i <i>genius loci</i>. Obiekty lub zjawiska, świadczące o zachowaniu tradycji występują punktowo, tworzą ciągi lub nieregularne zbiory na ponad 50 % powierzchni opisywanego obszaru.</p> <p>2. Krajobrazy, w których nie ujawniają się bezpośrednio ślady tradycji lokalnych lub regionalnych lub ujawniają się na poniżej 50 % powierzchni danego krajobrazu.</p>	O
C2 ¹⁴⁾	Tożsamość	Krajobrazy, w których istnieje wyraźny przestrzenny zapis cech szczególnych i wyróżniających krajobraz, a także składników materialnych krajobrazu oraz niematerialnych wartości kulturowanych przez mieszkańców, w tym także idei, przekonań, poglądów religijnych, przynależności historycznych, etnicznych, językowych, kulturowania specyficznych obyczajów.	

¹⁴⁾ Cechy C2 i C3 oceniane są na podstawie badań ankietowych.

1	2	3	4
		<p>Wskaźnik ten jest skorelowany ze swojskością krajobrazu i jego tradycją.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Krajobrazy wykazujące cechę tożsamości, gdy w badaniach ankietowych ponad 75 % badanych osób wykazało ten rodzaj identyfikacji z miejscem (krajobrazem). 2. Krajobrazy tracące swą cechę tożsamości lub ją zyskujące, gdy wyniki ankietyzacji badanych osób wynoszą 25–75 %. 3. Krajobrazy pozbawione cechy tożsamości, gdy mniej niż 25 % badanych pozytywnie oceniło swoją identyfikację z miejscem (krajobrazem). 	F
C3 ¹⁴⁾	Swojskość	<p>Swojskość określana jest przez dające się stwierdzić na obszarze danego krajobrazu związki przynależności i przywiązania ludności do miejsca.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Krajobrazy posiadające cechę swojskości, gdy ponad 75 % ankietowanych potwierdziło istnienie związków przynależności i przywiązania do miejsca (krajobrazu). 2. Krajobrazy tracące cechę swojskości lub ją zyskujące, gdy wyniki ankietyzacji badanych osób wskazują na wartość 25–75 %. 3. Krajobrazy pozbawione cechy swojskości, gdy mniej niż 25 % badanych potwierdziło istnienie związków przynależności i przywiązania do miejsca (krajobrazu). 	F
C4	Funkcje podstawowe krajobrazu	<p>Dominujące przeznaczenie obszaru wynika z występującego zestawu cech i elementów przyrodniczych lub wprowadzonych na danym obszarze przez człowieka dla realizacji określonych celów. Dla określenia podstawowej funkcji krajobrazu należy wybrać nie więcej niż dwie z podanej niżej listy (komplementarność funkcji podstawowych):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) funkcja schronienia: <ol style="list-style-type: none"> a) 1A – funkcja osadnicza, b) 1B – funkcja obronna (warowna); 2) funkcja ekologiczna; 3) funkcja ochrony przyrody; 4) funkcja materialno-zaopatrzeniowa: <ol style="list-style-type: none"> a) 4A – funkcja produkcji rolnej, b) 4B – funkcja produkcji leśnej, 	O

1	2	3	4
		<ul style="list-style-type: none"> c) 4C – funkcja gospodarki wodnej i rybackiej, d) 4D – funkcja górnicza, e) 4E – funkcja przemysłowa, f) 4F – funkcja magazynowo-składowa; 5) funkcja usługowa; 6) funkcja energozaopatrzeniowa (produkcji energii): <ul style="list-style-type: none"> a) 6A – funkcja energetyczna, b) 6B – funkcja górnicza; 7) funkcja komunikacyjna: <ul style="list-style-type: none"> a) 7A – funkcja transportowa, b) 7B – funkcja zapewnienia łączności; 8) funkcja kulturalna; 9) funkcja rekreacyjna: <ul style="list-style-type: none"> a) 9A – funkcja rozrywkowo-wypoczynkowa, b) 9B – funkcja turystyczna, c) 9C – funkcja rekreacyjno-sportowa; 10) funkcja duchowa: <ul style="list-style-type: none"> a) 10A – funkcja sakralna, w tym religijna, b) 10B – funkcja symboliczna; 11) funkcja estetyczna; 12) funkcja inna niż wymieniona w pkt 1–11. 	
C5	Funkcje uzupełniające krajobrazu	Dodatkowe funkcje spełniane przez dany krajobraz (obszar polifunkcyjny) lub wypełniane okresowo lub epizodyczne role obszaru wobec człowieka (lub środowiska) wynikające z obecności specyficznego zestawu cech i elementów przyrodniczych lub wprowadzonych przez człowieka. Należy wskazać maksymalnie dwie funkcje uzupełniające według kodów jak dla cechy C4.	F

Tabela 4

Wzór Karty Charakterystyki Krajobrazu

Moduł I. Metryczka ogólna krajobrazu		
Kod krajobrazu ¹⁵⁾		
Typ, podtyp krajobrazu ¹⁶⁾		
Typ rzeźby terenu ¹⁶⁾		
Kod mezoregionu		
Nazwa mezoregionu		Położenie administracyjne
Typ krajobrazu naturalnego ¹⁷⁾		
Kod podokręgu geobotanicznego ¹⁷⁾		
Nazwa podokręgu geobotanicznego ¹⁷⁾		
Typ krajobrazu roślinności potencjalnej ¹⁷⁾		
Kod regionu historyczno-kulturowego ¹⁷⁾		Data opracowania zidentyfikowanego krajobrazu
Typ regionu historyczno-kulturowego ¹⁷⁾		

7. 1. Dla każdego zidentyfikowanego krajobrazu należy określić cechy oraz właściwe dla nich wskaźniki:

- 1) analityczne – określone na podstawie tabeli 1 i 2, dla których wskaźniki mają wartość niezerową, w tym:
  - a) cechy charakterystyczne typologicznie, oznaczające cechy obszarów, obiektów lub procesów, których obecność jest powszechna w danym regionie i które zostały wybrane jako właściwe dla danego podtypu krajobrazu, zgodnie z załącznikiem nr 2.

¹⁵⁾ Zgodnie z wytycznymi zawartymi w załączniku nr 1 w pkt 3.

¹⁶⁾ Typ krajobrazu oraz typ rzeźby terenu określone zgodnie z załącznikiem nr 2.

¹⁷⁾ Należy podać źródło informacji.

Wybór właściwych cech typologicznych dla poszczególnych podtypów polega na porównaniu wszystkich zidentyfikowanych cech występujących we wszystkich krajobrazach na obszarze województwa o tym samym podtypie. Jeżeli dana cecha występuje w co najmniej 75 % krajobrazów o danym podtypie, należy ją uznać za cechę charakterystyczną typologiczną,

- b) cechy unikatowe to atrybuty przestrzeni, które nie są cechami charakterystycznymi danego podtypu krajobrazu i które występują w maksymalnie 5 % krajobrazów danego podtypu w województwie. Cechy unikatowe to cechy różnicujące w sposób jednoznaczny krajobrazy tego samego podtypu. Na występowanie cech unikatowych wpływa niepowtarzalność i odrębność danego krajobrazu w stosunku do innych krajobrazów z tego samego podtypu;

- 2) cechy syntetyczne krajobrazu określone dla danego krajobrazu na podstawie tabeli 3.

Moduł II. Cechy analityczne¹⁸⁾				
Lp.	Cecha	Wskaźnik	Wartość	Informacje dodatkowe
Blok 1. Cechy charakterystyczne typologiczne				
...				
Blok 2. Cechy unikatowe				
...				

Moduł III. Cechy syntetyczne	
Cecha	Wartość wskaźnika
Tradycja	
Tożsamość	
Swojskość	
Funkcje podstawowe krajobrazu	
Funkcje uzupełniające krajobrazu	

¹⁸⁾ Należy wymienić cechy obligatoryjne oraz fakultatywne, dla których określono wartość.

7.2. Na potrzeby przeprowadzenia oceny zidentyfikowanych krajobrazów dokonuje się porównania poszczególnych cech charakterystycznych typologicznie z innymi krajobrazami zaklasyfikowanymi do tego samego podtypu. Wyniki uzyskane w tym module należy uwzględnić przy wypełnianiu Karty Oceny Krajobrazu.

Moduł IV. Wyniki porównania z innymi krajobrazami¹⁹⁾			
Nr	Cecha	Wskaźnik ²⁰⁾	Porównanie ²¹⁾ ze wszystkimi krajobrazami tego samego podtypu w województwie

Moduł V sporządzany jest obligatoryjnie jedynie dla krajobrazów priorytetowych:

Moduł V. Dokumentacja fotograficzna²²⁾ i kartograficzna	
Zdjęcie 1	
Zdjęcie 1	
...	
Mapa 1	
Mapa 2	
...	

¹⁹⁾ Moduł IV dotyczy cech analitycznych (A i B).

²⁰⁾ Wskaźniki, które zostały określone w module II.

²¹⁾ Wartości porównawcze dla cech analitycznych wyraża się w wielokrotnościach odchylenia standardowego od średniej dla całej rozpatrywanej populacji generalnej. Obliczenia wartości odchylenia standardowego (i odpowiednich wielokrotności) należy dokonać (po wcześniejszym zestawieniu danych dla wszystkich krajobrazów z właściwej grupy) w dowolnym, powszechnie stosowanym programie statystycznym.

²²⁾ Wszystkie fotografie powinny mieć metryczkę obejmującą m.in. kod krajobrazu i nazwę obiektu, imię i nazwisko autora, datę wykonania i georeferencję. Fotografie powinny przedstawiać cechy i obiekty oraz ogólne plany obrazujące fizjonomię i styl krajobrazu.

SPOSÓB OCENY ZIDENTYFIKOWANYCH KRAJOBRAZÓW

1. Ocena zidentyfikowanych krajobrazów sporządzana jest na podstawie informacji zebranych w Kartach Oceny Krajobrazu¹⁾, której wzór stanowi tabela 1.
2. Ocena zidentyfikowanych krajobrazów polega na:
  - 1) przypisaniu wybranym cechom analitycznym wskazanym w module IV w Karcie Charakterystyki Krajobrazu oraz wybranym cechom syntetycznym wskazanym w module III Karty Charakterystyki Krajobrazu odpowiedniego stanu zachowania lub wykształcenia w skali trzystopniowej:
    - a) I – stan bardzo dobry lub dobry,
    - b) II – stan przeciętny,
    - c) III – stan niewystarczający lub zły;
  - 2) porównaniu cech analitycznych przyrodniczych (A) i kulturowych (B) charakterystycznych typologicznie z cechami innych krajobrazów tego samego podtypu w województwie;
  - 3) nadaniu cechom unikatowym konkretnych wartości zgodnie ze wskazaniami zawartymi w pkt 3 ppkt 3;
  - 4) nadaniu cechom syntetycznym (C) konkretnych wartości zgodnie ze wskazaniami zawartymi w pkt 3 ppkt 4.
3. Ocena stanu zachowania lub wykształcenia cech analitycznych przyrodniczych i kulturowych krajobrazu oraz cech syntetycznych krajobrazu jest dokonywana w następujący sposób:
  - 1) spośród cech analitycznych przyrodniczych krajobrazu (zawartych w tabeli 1 w załączniku nr 3) bierze się pod uwagę cechy i wskaźniki: A1, A2, A3, A4, A5, A6a, A7a, A7c i A10a, które następnie ocenia się według poniższych zasad:
    - a) wartość I przypisuje się w przypadku, gdy cecha charakterystyczna dla podtypu występuje znacznie silniej niż przeciętnie (co najmniej 1 odchylenie standardowe powyżej średniej),
    - b) wartość III przypisuje się w przypadku, gdy cecha charakterystyczna dla podtypu występuje znacznie słabiej niż przeciętnie (co najmniej 1 odchylenie standardowe poniżej średniej),
    - c) wartość II przypisuje się w pozostałych przypadkach;

---

¹⁾ Karty Oceny Krajobrazu mogą zostać sporządzone wyłącznie w formie elektronicznej.

- 2) spośród cech analitycznych kulturowych krajobrazu (zawartych w tabeli 2 w załączniku nr 3) w ocenie wartości krajobrazu bierze się pod uwagę następujące cechy i wskaźniki: B1, B2c–B2j, B3, B4 i B6–B12, które następnie ocenia się według poniższych zasad:
  - a) wartość I przypisuje się w przypadku, gdy cecha charakterystyczna dla podtypu występuje znacznie silniej niż przeciętnie (co najmniej 1 odchylenie standardowe powyżej średniej),
  - b) wartość III przypisuje się w przypadku, gdy cecha charakterystyczna dla podtypu występuje znacznie słabiej niż przeciętnie (co najmniej 1 odchylenie standardowe poniżej średniej),
  - c) wartość II przypisuje się w pozostałych przypadkach;
- 3) cechom unikatowym przypisuje się ocenę według poniższych zasad²⁾:
  - a) wartość I przypisuje się w przypadku, gdy cecha lub zestaw cech unikatowych wpływa na to, że dany krajobraz jest niepowtarzalny, a jednocześnie rozpoznawalny w sensie fizjonomicznym lub funkcjonalnym w porównaniu z pozostałymi krajobrazami danego podtypu w województwie,
  - b) wartość II przypisuje się w przypadku, gdy cecha lub zestaw cech unikatowych nie ma wpływu na to, że dany krajobraz jest niepowtarzalny, a jednocześnie rozpoznawalny w sensie fizjonomicznym lub funkcjonalnym w porównaniu z pozostałymi krajobrazami danego podtypu w województwie;
- 4) dla poszczególnych klas wskaźnika cech syntetycznych (zawartych w tabeli 3 w załączniku nr 3) wartości dla stanu zachowania lub wykształcenia określa się w następujący sposób:
  - a) tradycja: 1 – I, 2 – III,
  - b) tożsamość: 1 – I, 2 – II, 3 – III,
  - c) swojskość: 1 – I, 2 – II, 3 – III.

---

²⁾ Oceny dokonuje się subiektywnie, biorąc pod uwagę uwarunkowania danego krajobrazu lub zasięg występowania danej cechy.

Tabela 1

Wzór Karty Oceny Krajobrazu

Kod krajobrazu		
Typ krajobrazu		
Podtyp krajobrazu		
Data oceny		
Autorzy oceny		
	Stan zachowania lub wykształcenia	Wskazania do typowania krajobrazu priorytetowego (T (TAK) / N (NIE)) ³⁾
Cechy analityczne – charakterystyczne typologicznie		
...		
...		
Cechy analityczne – unikatowe		
...		
...		
Cechy syntetyczne		
Tradycja		
Tożsamość		
Swojskość		
Walory krajobrazowe ogólnie – ocena opisowa⁴⁾		
Walory przyrodnicze		
Walory kulturowe		
Fizjonomia krajobrazu ⁵⁾		
Walory akustyczne, zapachowe i sanitarne ⁶⁾		
Dynamika krajobrazu (ocena zmian, jakie zaszły w okresie od przeprowadzenia poprzedniego audytu krajobrazowego) – ocena opisowa⁷⁾		

³⁾ W przypadku gdy stan zachowania został określony jako I, należy wpisać TAK, w pozostałych przypadkach należy wpisać NIE.

⁴⁾ Wypełnia się obligatoryjnie jedynie dla krajobrazów priorytetowych.

⁵⁾ Fizjonomia krajobrazu – ogólny wygląd krajobrazu, w szczególności ukształtowanie powierzchni, pokrycie terenu oraz użytkowanie terenu.

⁶⁾ Wypełnia się fakultatywnie.

⁷⁾ Wypełnia się obligatoryjnie w ramach drugiego i następnego audytu krajobrazowego.

SPOSÓB WSKAZANIA KRAJOBRAZÓW PRIORYTETOWYCH

1. Wskazanie krajobrazów priorytetowych opiera się na szczegółowej analizie treści Kart Oceny Krajobrazu, o których mowa w ust. 1 załącznika nr 4 do rozporządzenia, przy czym liczba wskazanych krajobrazów priorytetowych nie może być mniejsza niż 5 % wszystkich krajobrazów w województwie lub powierzchnia wskazanych krajobrazów priorytetowych nie może być mniejsza niż 5 % powierzchni województwa.

2. Krajobraz może być wskazany jako krajobraz priorytetowy, jeżeli jest szczególnie cenny dla społeczeństwa ze względu na swoje wartości przyrodnicze, kulturowe, historyczne, architektoniczne, urbanistyczne, ruralistyczne lub estetyczno-widokowe, a także spełnia co najmniej jedno z poniższych kryteriów:

- 1) unikatowość występowania – krajobraz cechują niepowtarzalne cechy analityczne świadczące o jego indywidualności, odrębności i wyjątkowości lub krajobraz taki jest bardzo rzadko spotykany; jest to krajobraz o wyrazistym i doskonale zachowanym stylu lub wyrazie krajobrazowym (w tym fizjonomicznym i funkcjonalnym);
- 2) reprezentatywność – krajobraz stanowi modelowy, klasyczny przykład danego podtypu krajobrazu; w przypadku krajobrazów o przewadze wartości przyrodniczych o bardzo wysokiej naturalności i zgodności ekosystemu z uwarunkowaniami abiotycznymi krajobraz obejmuje obszar optymalny pod względem funkcjonowania krajobrazu; w przypadku krajobrazów o przewadze wartości kulturowych (grupy B i C) krajobraz reprezentuje zestaw cech charakterystycznych zachowanych w stanie co najmniej dobrym – typowym dla danej epoki historyczno-stylistycznej lub cywilizacyjno-kulturowej; jednocześnie jest to krajobraz, który charakteryzuje się czystością formy rozumianej jako fizjonomicznie nieprzekształcona forma użytkowania;
- 3) dotychczasowa ochrona prawna – w obrębie krajobrazu występuje park narodowy, rezerwat przyrody, obszar z listy światowego dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego UNESCO, pomnik historii lub park kulturowy;
- 4) ważność krajobrazu – krajobraz otrzymał wysoką wartość we wszystkich kategoriach oceny cech analitycznych i syntetycznych, spełnia przesłankę, o której mowa w ust. 6 pkt 2, lub wysoka wartość krajobrazu wynika z dodatkowych analiz, o których mowa w ust. 6 pkt 3.

3. Kryterium unikatowości występowania jest spełnione, jeżeli:

- 1) przynajmniej jedna cecha unikatowa wskazana w Karcie Oceny Krajobrazu ma wskazanie TAK w kolumnie Wskazania do typowania krajobrazu priorytetowego lub
- 2) krajobraz przynależy do podtypu krajobrazu reprezentowanego w województwie przez nie więcej niż 10 krajobrazów.

4. Kryterium reprezentatywności jest spełnione, jeżeli wszystkie cechy analityczne charakterystyczne dla danego podtypu krajobrazu mają wskazanie TAK w kolumnie Wskazania do typowania krajobrazu priorytetowego w Karcie Oceny Krajobrazu.

5. Kryterium dotychczasowej ochrony prawnej jest spełnione, jeżeli co najmniej 50 % powierzchni krajobrazu jest objęte ochroną, o której mowa w ust. 2 pkt 3.

6. Kryterium ważności krajobrazu jest spełnione, jeżeli:

- 1) krajobraz otrzymał co najmniej 75 % wskazań TAK w kolumnie Wskazania do typowania krajobrazu priorytetowego w Karcie Oceny Krajobrazu lub
- 2) w granicach krajobrazu znajdują się elementy ekspozycji takie jak przedpola ekspozycji, osie widokowe i punkty widokowe istotne dla sąsiedniego krajobrazu priorytetowego wskazanego na podstawie pozostałych kryteriów, lub
- 3) ważność krajobrazu wynika z dodatkowych analiz, w szczególności z analiz cech analitycznych niewymienionych w rozporządzeniu, jeżeli te cechy są istotne dla charakterystyki krajobrazów, lub z zastosowania do analiz zestawu cech, które są adekwatne do danego podtypu krajobrazu, w tym typu rzeźby¹⁾ – przy czym liczba krajobrazów priorytetowych wskazanych w oparciu o tę przesłankę nie może być większa niż 10 % wszystkich krajobrazów w województwie.

---

¹⁾ Metodykę analizy opisuje się w dokumentacji audytu krajobrazowego.

⁵⁾ W brzmieniu ustalonym przez § 1 pkt 2 rozporządzenia, o którym mowa w odnośniku 2.

Załącznik nr 6

ZAGROŻENIA DLA MOŻLIWOŚCI ZACHOWANIA WARTOŚCI KRAJOBRAZÓW PRIORYTETOWYCH ORAZ WARTOŚCI KRAJOBRAZÓW
W OBRĘBIE OBSZARÓW LUB OBIEKTÓW, O KTÓRYCH MOWA W ART. 38A UST. 3 PKT 2 USTAWY Z DNIA 27 MARCA 2003 R.
O PLANOWANIU I ZAGOSPODAROWANIU PRZESTRZENNYM

1. Dla każdego wskazanego krajobrazu priorytetowego oraz dla krajobrazów w obrębie obszarów lub obiektów, o których mowa w art. 38a ust. 3 pkt 2 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, określa się zagrożenia dla możliwości zachowania ich wartości, w szczególności spośród niżej wymienionych.

Tabela 1

Przedmiot zagrożenia (odbiorca presji) dziedzina lub dział	Kod zagrożenia	Rodzaj (charakter) działań i zjawisk stwarzających zagrożenia	Źródło zagrożeń ¹⁾	Zagrożenie wewnętrzne (w) lub zewnętrzne (z)	Skala zagrożenia (0-12 pkt) ²⁾
1	2	3	4	5	6
A. Zagrożenia dziedzictwa przyrodniczego	A.1.1.	Eksploatacja węgla kamiennego <i>na zawal</i> , osiadanie gruntów			
A.1. Dziedzictwo geologiczne i rzeźba terenu	A.1.2.	Odkrywkowa eksploatacja węgla brunatnego			
	A.1.3.	Eksploatacja torfu			

¹⁾ Dla każdego rodzaju zagrożenia należy podać kod źródła zagrożenia według tabeli 2.

²⁾ Dla każdego zagrożenia określa się jego skalę zgodnie z zasadami zawartymi w tabeli 3 oraz tabeli 4.

1	2	3	4	5	6
	A.1.4.	Eksploatacja złóż innych niż węgiel kamienny, węgiel brunatny i torf			
	A.1.5.	Zwałowiska skały dołowej i mas ziemnych			
	A.1.6.	Składowiska odpadów			
	A.1.7.	Erozja gleb			
	A.1.8.	Wykopy, nasypy, obwałowania i kopce			
	A.1.9.	Likwidacja osobliwych form rzeźby terenu (skarp, ostańców skalnych, wąwozów, meandrów, wydń itp.)			
	A.1.10.	Likwidacja naturalnych stanowisk głazów narzutowych, piargów, gołoborzy, otoczaków rzecznych itp.			
	A.1.11.	Likwidacja naturalnych stanowisk i osobliwości geologicznych, stanowisk minerałów oraz skamieniałości			

1	2	3	4	5	6
	A.1.12.	Niewłaściwa rekultywacja lub adaptacja wyrobisk i składowisk			
	A.2.1.	Osuszenie torfowisk i bagien oraz likwidacja ich naturalnej szaty roślinnej			
	A.2.2.	Fizyczna i chemiczna degradacja siedlisk łądowych			
	A.2.3.	Naturalna i przyspieszona przez działalność człowieka sukcesja zbiorowisk zaroślowych i leśnych na naturalne i półnaturalne zbiorowiska nieleśne			
	A.2.4.	Likwidacja drobnoskalowych siedlisk i ekosystemów nieleśnych			
	A.2.5.	Wprowadzanie różnych form zabudowy i infrastruktury technicznej			

1	2	3	4	5	6
	A.3.1.	Zmniejszenie się ogólnego udziału naturalnych i półnaturalnych ekosystemów w krajobrazie			
A.3. Struktura ekologiczna krajobrazu	A.3.2.	Rozdrobnienie struktury przestrzennej (fragmentacja) i geometryzacja naturalnych i półnaturalnych ekosystemów			
	A.3.3.	Wzrost zagęszczenia barier ekologicznych w krajobrazie			
	A.3.4.	Zawężanie szerokości naturalnych i półnaturalnych stref ekotonowych			
	A.3.5.	Zmniejszenie się różnorodności biologicznej			

1	2	3	4	5	6	
B. Zagrożenia dziedzictwa kulturowego	B.1. Osadnictwo	Zaburzenie struktury miejskich i wiejskich zabytkowych układów przestrzennych przez nowe inwestycje				
	B.1.2.	Degradująca styl krajobrazu adaptacja lub modernizacja układów osadniczych wiejskich i miejskich, w tym osiedli robotniczych (tzw. osiedli patronackich)				
	B.1.3.	Niszczenie dziedzictwa archeologicznego				
	B.2.1.	Brak należytej ochrony i konserwacji zabytkowych obiektów i zespołów architektonicznych				
	B.2.2.	Wprowadzanie do harmonijnych zespołów architektoniczno-krajobrazowych materiałów i obiektów degradujących wyraz stylistyczny i funkcjonalność całego zespołu				
	Architektura	B.2.				

1	2	3	4	5	6
	B.2.3.	Zanik cech architektury regionalnej; unifikacja materiałów i form architektury wiejskiej i miejskiej oraz jej bezpośredniego kontekstu krajobrazowego (ogrodzenia, podjazdy, zieleń)			
	B.3.1.	Zanikanie tradycyjnych upraw charakterystycznych dla określonych regionów			
B.3. Obszary rolnicze	B.3.2.	Zanikanie charakterystycznego przestrzennego układu pól, zadrzewień ³⁾ oraz miedz, w postaci szachownicy pól, układu łanowego, niwowego itp., stanowiącego wyróżnik regionu – tekstury i faktury krajobrazu			

3) Zgodnie z definicją zawartą w art. 5 pkt 27 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2023 r. poz. 1336, 1688 i 1890).

1	2	3	4	5	6
B.4. Inżynieria wodna i lądowa	B.4.1.	Zanikanie cennych kulturowo form inżynierijno-architektonicznych związanych z tradycyjnymi technikami drobnoskalowej produkcji i przetworstwa			
	B.4.2.	Zanikanie lub brak konserwacji cennych kulturowo form inżynierijno-technicznych – świadectw dawnych technologii			
B.5. Obszary przemysłowe	B.5.1.	Degradacja, upadek i rozpad materialnej substancji historycznych, zabytkowych zakładów przemysłowych i rzemieślniczych oraz osiedli patronackich			
	B.6.1.	Zaburzenia struktury przestrzennej, wiodącej funkcji oraz degradacja <i>genius loci</i> i <i>sacrum</i> miejsc kultu religijnego			
B.6. Miejsca kultu i pamięci narodowej					

1	2	3	4	5	6
	B.6.2.	Zaburzenia struktury przestrzennej, wiodącej funkcji oraz deprecjonowanie powagi miejsc pamięci i martyrologii			
	B.6.3.	Dewastacja obiektów i zespołów religijnych mniejszościowych wyznań			
C. Zagrożenia fizjonomii krajobrazu	C.1.1.	Chaos przestrzenny i stylistyczny form zagospodarowania terenu			
	C.1.2.	Niszczenie cennych wartości historycznych, fizjonomicznych, przyrodniczych i architektonicznych przypadkową i nieestetyczną zabudową i infrastrukturą			
	C.1.3.	Lokalizacja dominujących w krajobrazie obiektów wysokościowych i obszarowych			
	C.1. Kompozycja i ład przestrzenny				

1	2	3	4	5	6
	C.1.4.	Chaos przestrzenny i wizualny wywołany przez reklamy, szczególnie w przestrzeniach publicznych i wzdłuż pasa dróg			
	C.2.1.	Brak dbałości o estetyczne wkomponowanie tras i węzłów komunikacyjnych w otaczający krajobraz			
	C.2.2.	Przypadkowa i niewłaściwa stylizacja i kolorystyka wielokondygnacyjnych osiedli blokowych podczas działań termomodernizacyjnych			
	C.2.3.	Zarastanie roślinnością drzewiastą i krzewiastą ostańców skalnych i ruin zamków oraz muraw kserotermicznych, zamykanie komponowanych historycznych widoków, panoram i wnętrza krajobrazowych itp.			

1	2	3	4	5	6
C.3. Tożsamość miejsca	C.3.1.	Zagrożenie tożsamości krajobrazu wskutek mieszania się wzorców lokalnych i procesów globalnych w danym obszarze			
	C.3.2.	Zanik swojskości krajobrazu – zanikanie związków przynależności i przywiązania			
D.1. Walory akustyczne	D.1.1.	Hałas komunikacyjny i przemysłowy			
	D.2. Walory zapachowe	D.2.1.	Odory – oddziaływanie składowisk, zakładów przemysłowych, obiektów hodowli przemysłowej itp.		
D.3. Walory sanitarne	D.3.1.	Zanieczyszczenie terenu odpadami			
	D.3.2.	Zanieczyszczenie powietrza			
D. Zagrożenia walorów akustycznych, zapachowych i sanitarnych,					

1	2	3	4	5	6
	D.3.3.	Zanieczyszczenie wód			
E. Inne zagrożenia					

2. Dla zidentyfikowanych zagrożeń dla możliwości zachowania wartości krajobrazu określa się źródło zagrożenia, skalę zagrożenia oraz stopień zagrożenia zgodnie z tabelami 2–4.

Tabela 2. Klasyfikacja kodów źródeł zagrożenia

Kod źródła zagrożenia	Źródło zagrożenia
I	Gospodarka przestrzenna
I.1	Budownictwo
I.1.1	Niski poziom i przypadkowość zabudowy terenu
I.1.2	Nie zgodność budownictwa ze stylem architektonicznym regionu i typu krajobrazu
I.2	Transport
I.2.1	Drogownictwo
I.2.2	Komunikacja
I.2.3	Ruch komunikacyjny
I.2.4	Transport morski
I.3	Infrastruktura techniczna
I.4	Procesy urbanizacyjne
I.5	Planowanie przestrzenne
I.5.1	Brak planowania krajobrazu
I.6	Architektura terenów zieleni
I.7	Inne
II	Branżowe
II.1	Energetyka
II.1.1	Górnictwo
II.1.2	Ciepłownictwo
II.1.3	Energia odnawialna
II.2	Inżynieria środowiskowa
II.3	Przemysł
II.3.1	Zmiany technologii produkcji
II.4	Gospodarka komunalna
II.4.1	Odpady medyczne
II.5	Inne

III	Zarządzanie środowiskiem
III.1	Rolnictwo
III.1.1	Intensyfikacja rolnictwa
III.1.2	Zaniechanie rolnictwa
III.1.3	Ogrodnictwo
III.1.4	Upowszechnienie się upraw monokulturowych
III.1.5	Chemizacja i mechanizacja rolnictwa
III.2	Gospodarka wodna
III.3	Gospodarka morska
III.4	Gospodarka leśna
III.5	Inne
IV	Ochrona przyrody
IV.1	Naturalne procesy przyrodnicze
IV.2	Brak zabiegów ochronnych
V	Ekonomiczne
V.1	Niedostateczne środki finansowe
V.2	Presje ekonomiczne
VI	Spoleczno-kulturowe
VI.1	Turystyka
VI.2	Sport i rekreacja
VI.3	Nielegalne pozyskanie
VI.4	Niska kultura estetyczna i świadomość krajobrazowa
VI.5	Wandalizm
VI.6	Mieszanie się wzorców lokalnych i procesów globalnych w danym obszarze

Tabela 3. Skala zagrożenia

Punktacja	Określenie	Uwagi
0	brak zagrożeń	Zagrożenia potencjalne to zagrożenia mogące z dużym prawdopodobieństwem wystąpić na analizowanym obszarze (w granicach danego krajobrazu) do czasu następnego audytu krajobrazowego. Oceniane są w szczególności na podstawie: 1) studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy;
1	zagrożenia potencjalne, niewielkie	
2	zagrożenia potencjalne, umiarkowane	
3	zagrożenia potencjalne, duże	

		2) strategii rozwoju regionu; 3) zgłaszanych przez różne podmioty propozycji zmian stosunków ekologicznych, zmian sposobu zagospodarowania i intensywności użytkowania terenu i związanych z tym zmian fizjonomii krajobrazu.
4	zagrożenia istniejące, niewielkie, o słabnącym natężeniu	Zagrożenia istniejące to zagrożenia występujące aktualnie, stwierdzone w szczególności na podstawie: 1) obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego; 2) realizowanych inwestycji, dla których zostały wydane decyzje o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu, decyzje o pozwoleniu na budowę lub decyzje o środowiskowych uwarunkowaniach; 3) procesów zachodzących w środowisku w okresie ostatnich kilku lat i rzutujących na aktualny stan jego zasobów i walorów; 4) aktualnego stanu środowiska i fizjonomii krajobrazu.
5	zagrożenia istniejące, niewielkie, względnie stałe	
6	zagrożenia istniejące, niewielkie, o narastającym natężeniu	
7	zagrożenia istniejące, umiarkowane, o słabnącym natężeniu	
8	zagrożenia istniejące, umiarkowane, względnie stałe	
9	zagrożenia istniejące, umiarkowane, o narastającym natężeniu	
10	zagrożenia istniejące, duże, o słabnącym natężeniu	
11	zagrożenia istniejące, duże, względnie stałe	
12	zagrożenia istniejące, duże, o narastającym natężeniu	

Tabela 4. Sposób określenia intensywności skali zagrożenia krajobrazu (zagrożenia niewielkie, umiarkowane lub duże)

Stopień zagrożenia krajobrazu	Udział procentowy obszaru, na którym występują (lub mogą wystąpić) zmiany struktury, funkcji i fizjonomii terenu		
	zmiany niewielkie, harmonijne, ewolucyjne	zmiany istotne, z elementami przerwania struktury, funkcji, fizjonomii i tożsamości miejsca	całkowita zmiana struktury, funkcji i fizjonomii
Niewielki	do 20 %	do 10 %	do 5 %
Umiarkowany	21–60 %	11–30 %	6–15 %
Duży	>60 %	>30 %	>15 %

WYTYCZNE W ZAKRESIE FORMUŁOWANIA REKOMENDACJI I WNIOSKÓW DOTYCZĄCYCH Kształtowania i OCHRONY KRAJOBRAZÓW PRIORYTETOWYCH ORAZ KRAJOBRAZÓW W OBRĘBIE OBSZARÓW LUB OBIEKTÓW, O KTÓRYCH MOWA W ART. 38A UST. 3 PKT 2 USTAWY Z DNIA 27 MARCA 2003 R. O PLANOWANIU I ZAGOSPODAROWANIU PRZESTRZENNYM

1. Rekomendacje i wnioski dotyczące kształtowania i ochrony krajobrazów priorytetowych oraz krajobrazów w obrębie obszarów lub obiektów, o których mowa w art. 38a ust. 3 pkt 2 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, dotyczą ochrony i kształtowania krajobrazów, ich wartości przyrodniczych, kulturowych, historycznych, architektonicznych, urbanistycznych, ruralistycznych, w tym obszarów zabudowanych wyróżniających się lokalną formą architektoniczną, oraz wartości estetyczno-widokowych, w tym w szczególności elementów ekspozycji takich jak przedpola ekspozycji, osie widokowe i punkty widokowe.
2. Rekomendacje i wnioski mogą dotyczyć w szczególności:
  - 1) kierunków i zasad kształtowania zabudowy, zagospodarowania i użytkowania terenów;
  - 2) wykonywania zadań mających na celu co najmniej zachowanie dotychczasowego stanu oraz wskazanie potencjalnych adresatów ich realizacji;
  - 3) wskazania obszarów, które powinny zostać objęte formami ochrony przyrody, o których mowa w art. 6 ust. 1 pkt 3, 4 i 9 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody, oraz ich prezentacji w postaci map;
  - 4) wskazania obszarów, objętych formami ochrony przyrody, o których mowa w art. 6 ust. 1 pkt 3, 4 i 9 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody, które ze względu na znaczący spadek wartości krajobrazu wymagają pogłębionej analizy zasadności ich dalszej ochrony, oraz ich prezentacji w postaci map;
  - 5) wskazania obszarów, które powinny zostać objęte formami ochrony zabytków, o których mowa w art. 7 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, w tym w szczególności parków kulturowych, oraz ich prezentacji w postaci map;
  - 6) wskazania do uzupełnienia stanu wiedzy w zakresie, w którym na czas sporządzania audytu krajobrazowego dane i informacje nie były dostępne, a są istotne dla osiągnięcia celu audytu krajobrazowego.
3. W zakresie wskazanym w pkt 2 ppkt 1, adekwatnie do charakterystyki, wartości i zagrożeń zidentyfikowanych dla możliwości zachowania wartości danego krajobrazu, rekomendacje i wnioski mogą dotyczyć w szczególności:
  - 1) w odniesieniu do poziomu regionalnego (województwa):
    - a) zadań polityki przestrzennej województwa,
    - b) zasad zagospodarowania przestrzennego realizujących zadania polityki przestrzennej województwa;
  - 2) w odniesieniu do poziomu lokalnego (gminnego):
    - a) wytycznych odnośnie kierunków zmian w strukturze przestrzennej oraz w przeznaczeniu terenów lub zasad ich zagospodarowania, określających dopuszczalny zakres i ograniczenia tych zmian, w tym wytycznych odnośnie nakazów, zakazów, dopuszczeń i ograniczeń w zagospodarowaniu i użytkowaniu terenów,

- b) parametrów i wskaźników zagospodarowania terenu, maksymalnej i minimalnej intensywności zabudowy jako wskaźnika powierzchni całkowitej zabudowy w odniesieniu do powierzchni działki budowlanej, minimalnego udziału procentowego powierzchni biologicznie czynnej w odniesieniu do powierzchni działki budowlanej,
- c) kształtowania linii zabudowy z uwzględnieniem lokalnych form architektonicznych zabudowy,
- d) zasad kompozycji przestrzennej nowej zabudowy i harmonizowania planowanej zabudowy z zabudową istniejącą z uwzględnieniem lokalnych form architektonicznych zabudowy,
- e) zasad kształtowania form budynków z uwzględnieniem lokalnych form architektonicznych zabudowy,
- f) zasad stosowania i eksponowania elementów konstrukcyjnych i zdobniczych z uwzględnieniem lokalnych form architektonicznych zabudowy,
- g) rodzajów i standardów jakościowych¹⁾ stosowanych materiałów wykończeniowych z uwzględnieniem lokalnych form architektonicznych zabudowy,
- h) charakterystycznych cech elewacji budynków z uwzględnieniem lokalnych form architektonicznych zabudowy,
- i) charakterystycznych cech dachów budynków z uwzględnieniem lokalnych form architektonicznych zabudowy,
- j) zasad i warunków dotyczących sytuowania obiektów małej architektury, tablic reklamowych i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń, ich gabarytów, standardów jakościowych oraz rodzajów materiałów budowlanych, z uwzględnieniem lokalnych form architektonicznych, w tym dla przestrzeni dostępnych publicznie,
- k) zasad dotyczących zagospodarowania i wyposażenia terenów przestrzeni dostępnych publicznie:
  - urządzania i sytuowania zieleni, w tym struktury przestrzennej nasadzeń, preferowanych lub wykluczonych gatunków roślin, wysokości zieleni i pełnionej funkcji,
  - sposobów wykorzystywania terenów przestrzeni publicznych, w tym wykorzystywania tymczasowego,
  - powiązań widokowych terenów przestrzeni publicznych z otoczeniem,
- l) określania warunków działalności usługowej, w tym handlowej, w szczególności maksymalnej powierzchni sprzedaży obiektów handlowych, obszarów rozmieszczenia obiektów handlowych o maksymalnej powierzchni sprzedaży i ich dopuszczalnej liczby,
- m) wytycznych odnośnie określenia walorów ekspozycji, w szczególności elementów takich jak przedpola ekspozycji, osie widokowe i punkty widokowe oraz zasad ich ochrony i kształtowania, w tym nakazów, zakazów, dopuszczeń i ograniczeń w zagospodarowaniu i użytkowaniu terenów.

---

¹⁾ Standardy jakościowe powinny odnosić się głównie do stosowanych przy budowie obiektów małej architektury i ogrodzeń materiałów oraz zasad ich stosowania.

4. W zakresie zadań mających na celu zachowanie dotychczasowego stanu lub doprowadzenie do stanu pożądanego, adekwatnie do charakterystyki, wartości i zagrożeń zidentyfikowanych, dla możliwości zachowania wartości danego krajobrazu, rekomendacje i wnioski mogą obejmować w szczególności wskazania w zakresie:
  - 1) rozpoczęcia, kontynuacji lub zaniechania różnych form gospodarowania terenem, w tym działalności rolniczej, leśnej oraz gospodarki wodnej;
  - 2) zabiegów renaturalizacyjnych oraz zabiegów odnowy obiektów kultury materialnej;
  - 3) koordynacji działań podejmowanych dla osiągnięcia celów występujących na danym obszarze objętym formami ochrony przyrody, o których mowa w art. 6 ust. 1 pkt 1–9 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody, oraz form ochrony zabytków, o których mowa w art. 7 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami;
  - 4) konieczności podejmowania działań mających na celu utrzymanie dotychczasowej funkcji danego krajobrazu, w tym funkcji korytarzy ekologicznych.
5. Wskazania w zakresie potencjalnych adresatów realizacji rekomendacji i wniosków, o których mowa w pkt 3 i 4, mogą dotyczyć kierunków współpracy pomiędzy poszczególnymi podmiotami.

WYTYCZNE W ZAKRESIE OKREŚLENIA LOKALNYCH FORM ARCHITEKTONICZNYCH ZABUDOWY
DLA KRAJOBRAZÓW PRIORYTETOWYCH

1. W audycie krajobrazowym wskazuje się obszary zabudowane wyróżniające się lokalną formą architektoniczną w podziale na kategorię zabudowy, a ich granice przedstawia się w formie graficznej na mapach.
2. W ramach katalogu lokalnych form architektonicznych wyodrębnia się kategorie lokalnych form architektonicznych, w szczególności ze względu na rodzaj zabudowy, funkcje zabudowy lub obszarową spójność charakterystycznych form zabudowy.
3. Dla poszczególnych kategorii zabudowy określa się cechy charakterystyczne lokalnych form architektonicznych, w tym zakresy graniczne parametrów wybranych adekwatnie do specyfiki lokalnych form architektonicznych. Treść ta w zależności od potrzeb może dotyczyć w szczególności:
  - 1) układu zabudowy, w tym linii zabudowy;
  - 2) formy budynków, w szczególności:
    - a) wysokości zabudowy,
    - b) gabarytów obiektów,
    - c) proporcji i kształtu bryły,
    - d) wysokości górnej krawędzi elewacji frontowej, jej gzymsu lub attyki,
    - e) proporcji pomiędzy wysokością górnej krawędzi elewacji frontowej, jej gzymsu lub attyki a wysokością dachu,
    - f) geometrii dachu (kąta nachylenia, wysokości kalenicy i układu połaci dachowych),
    - g) poziomu posadowienia parteru,
    - h) wielkości i proporcji otworów okiennych i drzwiowych oraz podcieni,
    - i) procentu przeszklenia elewacji;
  - 3) charakterystycznych elementów konstrukcyjnych i zdobniczych;
  - 4) stosowanych materiałów wykończeniowych oraz standardów jakościowych;
  - 5) charakterystycznych cech elewacji budynków, w szczególności:
    - a) kolorystyki,
    - b) cech stolarki okiennej i drzwiowej:
      - kolorystyki,
      - podziału kwater okiennych i drzwiowych,
      - stosowanych materiałów;
  - 6) charakterystycznych cech dachów budynków, w szczególności:
    - a) kolorystyki,
    - b) stosowanych materiałów;
  - 7) charakterystycznych cech obiektów małej architektury i ogrodzeń, w szczególności:
    - a) gabarytów,
    - b) detali architektonicznych,
    - c) stosowanych materiałów.